

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anal IV
N-rele
29 și 30

Cultura, cultura va scăpa pe Români și cultura
numai națională poate fi. A. Papiu Ilarianu

Numerul

Lei 20

CLUJ, DUMINECĂ 24 și 31 Iulie 1927

CUPRINSUL

DOLIUL ȚARII: MOARTEA REGELUI FERDINAND

ACTUALITAȚI: Sinteza culturală— — — — —	Rom. Demetrescu
<i>Mustrea lui Scotus Viator</i> — — — — —	Titus Bunea
† <i>Dr. Ion Miha</i> — — — — —	Ion Clopoțel
<i>Viața sindicală a ziariștilor ardeleni</i> — — — — —	H. Trandafir
<i>Discuții și recenzii: N. Ghiulea: Asociațiile fărânești; idem:</i>	
<i>Cooperația</i> — — — — —	Ion Clopoțel
PROGRESE ȘTIINȚIFICE: <i>Aspecte din filosofia contemporană</i>	
<i>a istoriei: Heinrich Maier</i> — — — — —	N. Bagdasar
PROBLEME SOCIALE: <i>Despre libertatea presei. (Câteva aspecte</i>	
<i>din trecut)</i> — — — — —	N. Dașcovici
<i>Situația meseriașilor în Ardeal</i> — — — — —	Ion Băilă
<i>Viața lui Lenin (urmare)</i> — — — — —	N. N. Matheescu
FIGURI REPREZENTATIVE: <i>Vasile Pârvan</i> — — — — —	Em. Panaitescu
<i>Opera de istorie și arheologie alui Vasile Pârvan</i> — — — — —	G. G. Mateescu
<i>Actorul Ion Stănescu-Papa (urmare)</i> — — — — —	N. Georgescu-Tistu
ARDEALUL VECHIU: <i>Ardealul în anul 1877</i> — — — — —	N. Buta
BIOPOLITICA: <i>Principii de tratament balneo-climatic (urmare)</i>	Dr. Emil Țeposu
FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SAPTĂMÂNALE: <i>Cursuri de</i>	
<i>vară. — Mor ziarele clujene. — Schimbare pe toată linia. —</i>	
<i>Revoluție în Viena. — Bibliofilia unui prinț. — Cronică mă-</i>	
<i>runtă. — Regență — Jocurile de copii în Rusia sovietică. —</i>	
<i>Debitanții produselor R. M. S. — Numerus clausus în Ungaria.</i>	
<i>— Rentabilitatea cinematografelor în America. — Libertatea</i>	
<i>prostituției în Germania. — Descoperirea unui tablou de Ler-</i>	
<i>montov. — Fascismul și funcționarii. — Biblioteca oficiului in-</i>	
<i>ternațional al muncii. — O bibliotecă comunală în Praga. —</i>	
<i>Bibliografie</i> — — — — —	

Red.

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIREI No. 51
CALEA VICTORIEI No. 8

Abonamente: Pe un an 600 lei. Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite. În America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an

Diverse

Cursuri de vară

În țările de mai veche cultură din apusul Europei se organizează în fiecare vară serii de cursuri universitare pentru publicul mare. Această muncă de „extensiune universitară” se desfășură mai ales în localități situate în regiuni bogate în priveliști naturale mărețe, cari atrag vizitatori îndrăgostiți de frumosul naturii prin însăși înfățișarea lor, sau prin potențialul igienic al climei și atmosferei lor. Programa îngrijită a cursurilor împremună cu această putere naturală, numită la o lună de instructivă recreație nu numai pe indigeni, ci pe mulți din alte țări, cari au un întreg profit din astfel de excursii, pentru că pot învăța și o limbă străină, limba țării respective, dacă nu o cunosc de mai înainte. Nu le lipsește acestor stațiuni climaterice, în sens geografic și psihic uman, nici unul din instituturile sau articolele de confort capabile să satisfacă pretențiile unui om cult din oricare parte a pământului ar fi el.

La noi în țară putem număra până acum trei centre de felul acesta. Pe lângă cursurile dela Vălenii de munte, cari funcționează dinainte de războiu, conduse permanent de cărturarul român cu cea mai bogată activitate, d. N. Iorga, de câțiva ani se țin la Mănăstirea Neamțu din Moldova, serii de conferințe cari tratează probleme sociale în directă legătură cu viața religioasă, iar din anul trecut a luat ființă universitatea populară dela „Coasta de argint”, a treia școală de vară a noastră. Cu concursul profesorilor dela cele patru universități românești și cu concursul literaților și publiciștilor profesioniști se poate compune în fiecare an, la fiecare dintre aceste universități populare, o programă de cursuri și conferințe cari deșteaptă curiozitatea oricărui intelectual. De sigur că multe dintre ele s'ar putea bucura și de ascultători streini, dacă... dacă n'ar fi și un dacă.

Ce înlesniri de traiu sau ce confort modern oferă aceste stațiuni climaterice? Mulțimea elevilor de școli secundare și a studenților cari alegă la cursurile mai populare dela Vălenii de munte, e găzduită în paturi de cazarmă în salele de clasă ale școlii vrimare de acolo, unde nu pot avea măcar un spălător cum se cade. Dar aici nu te seduce nici climatul și nici peisajul natural, care-i comun. La Balcic, unde funcționează universitatea populară „Coasta de argint”, unde simți tot farmecul unei clime rare, la noi în țară unică, unde marea și plaja ei întinsă îți oferă alese desfășurări sufletești, la acest Balcic așa de bogat înzestrat de natură nu ducă nici o linie ferată din nici un colț al țării noastre. Dacă ar fi acest orașel cocoțat pe creștetul munților ne-am explica lipsa unui drum de fier până la dânsul. Dar așa? Și doar s'ar putea realiza chiar un profit economic dintr-o civilizată organizare a acestor stațiuni climaterice, cari ar putea atrage și lume străină la noi în țară.

Jocurile de copii în Rusia sovietică. — Se știe, că și bolșevicii dau mare atențiune educației tineretului. Nici în privința acestor metodele nu variază de loc de metodele lor generale. Totul se reduce la propagarea

ideilor bolșevice și ștergerea oricăror urme, cari ar putea aminti „trecutul” burgheziei. Astfel au fost desființate prin ordonanță toate jocurile de copii de odinioară, născocite în toată lumea de copii prin simplul lor instinct natural. În locul lor au fost „create” alte jocuri, cu mijloace și cu scopuri curat bolșevice. Instituțiunea comunistă „Federația pentru educația corporală proletară” a strâns într'un volum intitulat „Colecțiunea de jocuri de copii” jocurile admise pentru distracția tineretului. Unul din aceste jocuri se cheamă „Agitatorii”: „La un semn dat de conducător, copiii pătrund în „fabrică” cu scopul de a face agitație politică printre muncitorii. Unul joacă rolul fabricantului, altul i-se opune. Ceilalți se împărțesc printre „muncitorii”, blând în sus și în jos. Acela, căruia-i dau mâna, este consacrat drept „agitator”. Alt joc se intitulază: „Salvează-ți tovarășul!” Un „fascist” urmărește pe un comunist și datorita tovarășilor e de a împiedeca prinderea acestuia. Alte jocuri se intitulază: „Proletarule, întinde-mi mâna”, „Jos cu jugul capitalist”, „Ajutor mutual țărănesc”, „Tovărășia”, „Temnița proletarilor” etc. Autorii acestui volum sunt convingși, că în Rusia sovietică copiii nu se vor mai juca decât după indicațiunile date de ei antrenându-se din copilărie în lupta cu tendințele de clasă. Mingea, Baba-oarbă, Hoțul și jandarmul etc. au fost definitiv excluse din domeniul distractiv al copiilor. Strașnici, ca în toate, sunt bolșevicii și în psihologia copiilor.

Debitanții produselor R. M. S. — După războiu statul și-a creat și mai multe monopoluri decât erau în timp de pace. Dreptul de a vinde aceste monopoluri s'a dat în mare parte invalizilor de războiu, iar restul proprietarilor respectivelor autorități. „Monopolul” constituie pentru stat un însemnat câștig material, dar n'ar trebui să constituie în același timp pierdere de timp pentru public, în dauna căruia s'au creiat monopolurile. Ceeace se întâmplă însă azi cu debitanții statului, aleși, nu după principii comerciale, ci din considerații cu totul străine de cauză, e de-a dreptul revoltător. Acești debitanți țin spre vânzare numai articolele la care au beneficiu mai mare, iar pe celelalte, mai puțin rentabile, cură sunt mărcile și cărțile poștale, nu le țin în depozit. Dacă le ceri socoteală îți spun, în mod cinic, că n'au capital de investire în marfă care nu rentează. În urma acestui procedeu publicul e nevoit să alerge de multe ori după mărci și cărți poștale la mai mulți debitanți, până poate găsi să cumpere, ceeace însemnează o considerabilă pierdere de vreme. Sub regimul maghiar în Ardeal debitanții statului, sau traficanții cum se numeau atunci erau obligați să aibă în permanentă o cantitate corespunzătoare din toate articolele cari formau monopolurile statului. Nu s'ar putea aplica această bună dispoziție și în statul român?

Rentabilitatea cinematografeilor în America. — O statistică apărută de curând asupra încasărilor dela diferite cinematografe din America arată, că media cea mai favorabilă a avut-o teatrul „Astoria” din New-York, care a realizat la 1000 de locuri în anul 1926 încasări de 1,013.137 dolari, ceeace ar corespunde la 2,8 dolari pe zi după fiecare loc. Având însă în vedere, că în America la cinema-

tografe rulează filmele dela amezai până noaptea târziu încasările acestea nu pot fi considerate ca prea mari.

Libertatea prostituției în Germania. — Din Berlin se anunță, că la 1 Oct. a. e. va intra în vigoare legea, prin care prostituția se scoate de sub controlul polițienesc și astfel exercitarea acestei profesii devine liberă și nestingherită de nimic și de nimeni. Luând notă de această informație, ziarul „Deutsche Zeitung”, organ al extremei drepte, scrie, că legea aceasta e scandalosă și nu înseamnă altceva decât asmutarea prostituției asupra publicului.

Numerus clausus în Ungaria. — În casa magnaților din Budapesta s'a primit propunerea de a se introduce în școlile secundare, ca și în cele superioare, numerus clausus, prin care să se stabilească precis numărul elevilor evrei, cari vor putea fi primiți în viitor în școlile din Ungaria. Prin dispozițiunea aceasta se urmărește ameliorarea situației clasei de mijloc, care a devenit foarte grea după războiu.

Biblioteca oficiului internațional al muncii. — Importanța și folosul acestei biblioteci crește din an în an. În vreme ce în anul 1925 au intrat la bibliotecă 4447 cărți, 6038 broșuri și 3820 publicațiuni periodice, numărul corespunzător în anul 1926 a fost de 5330, 8029 și 6413. Această însemnă un spor total de 5467 exemplare sau 38.2%. În organizarea internă a bibliotecii s'au făcut de asemenea mai multe reforme, mai cu seamă în privința numerotării și înregistrării cărților intrate și s'a introdus sistemul decimal la primirea cărților. În urma unei dispozițiuni a Societății Națiunilor a apărut de curând un tablou complet al tuturor publicațiilor referitoare la oficiul internațional al muncii. Un catalog al cărților din bibliotecă e în pregătire. Afară de bibliotecă există și o secțiune a revistelor, unde se citesc zilnic 2300 ziare și reviste, și se fac tăieturile necesare.

O bibliotecă comunală în Praga. — În Praga s'a început construcția unui mare palat, compus din 8 etaje, pe seama unei biblioteci comunale. Palatul va fi aranjat după cele mai moderne recerinte tehnice și va avea o sală pentru un teatru de păpuși și mai multe săli de conferințe, cari vor fi puse la dispoziția diferitelor societăți culturale.

Bibliografie

Tit Liviu: Războaiele Romanilor cu Hannibal, vol. I și II, Bibl. Minerva, à lei 9.
Dr. I. P. Davia: Exploatarea pescăriilor statului, edit. de Ministerul Agriculturii, Buc., 1926.

N. A. Dumitrescu: Calul în serviciul agriculturii românești, idem.

Prof. A. Nasta: Reforma agrară și problemele agricole ale viitorului, idem.

Buletinul 50 al desp. Sibiu al „Astrei”: Dăre de seamă despre activitatea culturală din 1926—27.

Buletinul Agriculturii, an. 8, seria II.
C. Pajură: Populația orașului Strehaia, Turnu-Severin, 1927.

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
Ion Clopoșel

Redacția și Administrația:
CLUJ, { Calea Victoriei 51. Telefon 308
Plăța Unirii No. 8.
Duminecă, 24 și 31 Iulie 1927

Anul IV N-rele 29 și 30
Numărul: Lei 20

Doliul Țării: Moartea Regelui Ferdinand

Regele Ferdinand este mort. Puterea științii a putut amâna pe câțva timp ziua fatală, n'a putut-o însă împiedeca pentru totdeauna și în al treilea ceas al zilei de 20 Iulie, lumina vieții Regelui s'a stins în anul al 62-lea al arderii sale binecuvântate.

Regele Ferdinand a fost învrednicit de providență să conducă poporul nostru la cea mai falnică biruință, înscriind în sbuciumata, lui istorie pagina de aur a unirii tuturor provinciilor românești sub sceptrul Majestății Sale. Rari sunt regii cari pot lăsa în urma lor astfel de fapte mari și preamărite sunt numele lor în istoria popoarelor pe care le-au condus!

În vremuri grele a urcat treptele tronului, care strălucea de vrednicia înaintașului Său, întâiul rege încoronat al poporului român. În cursul domniei Sale, această strălucire nu a pălît, ci ea a sporit prin focul inimii Sale bune și viteze și astfel s'a desăvârșit opera începută sub auspiciu atât de frumoase în timpul Regelui Carol.

Anii războiului, care a încins întreaga lume, cu proporții fără asemănare, i-au oțelit sufletul și i-au întărit voința. Alături de poporul Său și împreună cu întreaga Familie a îndurat mizeria pribegiei cu tot cortegiul ei de suferinți. În repetate rânduri a pătruns în rândurile de luptă ale bravilor Săi ostași, ducând totdeauna îmbărbătare și sămănând credință în victoria finală. Lacrimile de durere, ale Sale și ale poporului Său, s'au transformat apoi deopotrivă în lacrimi de bucurie, în ziua când soarele dreptății a alungat toți norii

nenorocirilor de pe azurul cerului românesc. Și a fost încoronat în celata dela Alba-Iulia, cetatea care a văzut pe Mihai Viteazul în apogeul puterii sale, aspirând la stăpânirea întregului pământ românesc, — a fost încoronat de Rege al tuturor românilor, întâiul fericit Rege al tuturor românilor.

În aceiași ani de restriște s'a gândit să-și răsplătească poporul credincios și blajin împlinind principiul dreptății sociale prin împroprietărirea țăranilor. Dorința lui a fost ascultată de boierimea noastră, care a înțeles necesitatea umană și națională a acestei transformări sociale.

Prin aceasta și prin instituirea votului universal o viață mai democratică s'a început în statul român, care va putea progresa astfel, ridicându-se la o culme de mărime în istoria popoarelor.

Și mult a dorit, după amuțirea zăngănitului de arme, închegarea noului stat ca organism puternic și trainic, ferit de primejdia unor noi furtuni, cari totdeauna pândesc din întunerecul necunoscutului corabia închipuită a vieții popoarelor: mulți sfinctici a încercat pentru împlinirea acestui gând. Dar această operă de topire a sufletelor într'o nouă și unitară formă de viață, consumă multă vreme până la desăvârșirea ei.

Din împărăția dreptilor, unde sălășluește sufletul Său, Regele Ferdinand se va bucura de acest nou triumf al neamului supus sceptrului Său în viața pământească și noi iarăși vom simți bucuria Lui, pentru că va fi și bucuria noastră.

SOCIETATEA DE MÂINE

Sinteza culturală*

Problema sintetizării *cunoștințelor* poate fi pusă, desigur, și în domeniul singuratecilor specialității științifice; dar ea depășește, astfel, întotdeauna hotarele specialității respective. Depășirea aceasta este imperios necesară pentru sinteza științifică, deoarece nici odată nu găsim suficiente date în domeniul unei singure științe, cu ajutorul cărora să înjghebăm o perspectivă de ansamblu asupra existenței. Apoi, orice „sinteză” de acest fel, presupune o activitate prealabilă de îndelungată analiză critică și metodică a obiectului cu care se îndeletnicește știința specială, — prin urmare, o migăloasă adunare și cernere a faptelor. Constituirea științei ca atare, adică întemeierea datelor sale într'un sistem solid, este cheazăluită de această operație sau, mai exact, de pășirea *peste* această operație.

Astfel știința Fizicii nu a putut fi încheată în chip temeinic, câtă vreme, pe baza studiului așa ziselor fenomene ale materiei, nu s'au formulat diverse generalizări, de pe înălțimea cărora savantul fizician să poată privi în ansamblu împletitura complexă, — încheieturile de sistem, a tuturor aceste fenomene într'un tot organic și să poată da, în mod sintetic, o formulare generală acestor legături. *Legile* fizice s'au căpătat în felul acesta; și din sinteza lor s'a ajuns, printr'o generalizare inductivă — verificată totdeauna *metodic* și deductiv — la *principii* fizice ca: energie, forță, materie, etc. — Toate aceste principii sunt însă transgresive față de experiența fenomenală însăși și cuprind, sintetic, formularea „in abstracto” a esențialului tuturor fenomenelor materiale. De aceea printr'o asemenea *sinteză în știința fizicii* — sinteză nelipsită de multe ipoteze necesare, — se ajunge la o filosofie sau dacă vrei, la o filosofare cu date științifice de fizică, la *filosofia fizicii*, care extinsă asupra tuturor fenomenelor naturii dă așa numita *filosofie a naturii* (*Naturphilosophie*).

O filosofare analoagă o fac toți specialiștii științelor celor mai pure, fie că vor, fie că recunosc sau nu. Dar o fac mereu și inevitabil. O mai fac de altfel și din altă pricină, cum am mai spus: datele științii speciale sunt *redușe* ca material de încheagare a unei sinteze științifice. Așa de pildă un fizician nu va putea niciodată să susțină că studierea cutărui fenomen al specialității sale și formularea legilor ce-l stăpânesc, e pedeaintrégul o chestiune de strictă specialitate. Omul de știință nu-și poate pune vâmi la granițele obiectului său de studiu, pentru că — de și le-ar pune chiar — ar plăti atât de multe „taxe de import și de export” științifice, încât ar da faliment în toată

întreprinderea!

„Legea căderii corpurilor”, de exemplu, nu s'a considerat ca incontestabilă, adică n'a fost acceptată ca o *lege* propriu-zisă, decât după ce Otto von Guericke, inventând în veacul al XVII mașina pneumatică, s'a putut arăta că un fulg ca și o bucată de plumb cad cu aceeași accelerație în vid, sau după ce se suprime rezistența aerului. În aer, plumbul cade mai repede, predominând asupra-i gravitatea, pe când pana e supusă atât de mult acțiunii aerului, încât cel mai mic curent ascendent o face să se urce.

Formulând această „lege a căderii corpurilor”, omul de știință plătește cel puțin două vâmi: una fizicii și alta mecanicii. Dar generalizarea științifică plătește de obicei o vâmi și mai mare: aceea a depășirii observației imediate, a experienței văzute sau trăite, ori decâte ori face abstracțiuni care covârșesc *datele* propriu zise ale observației. Un exemplu.

— Este îndeobște recunoscută legea fizică a fierberii apei: „Apa fierbe la 100°”. Această generalizare presupune însă o largă ipoteză, rezultat al multor abstracțiuni, care apar evidente atunci când o enunțăm în forma unei judecăți condiționate, ce smulge primei formulări — în aparență — caracterul ei de generalitate: „Dacă presiunea atmosferică este normală”, apa fierbe la 100°. Când vrei să studiezi, chiar experimental, fierberea apei, ești silit să ceri ajutorul altor date ce depășesc stricta descriere a fenomenului „fierbere”, căci ești nevoit să recurgi cel puțin și la studiul presiunii atmosferice. Și această *legătură* te duce la *alte* legături, te silește să faci sinteza mai multor cunoștinți din același domeniu și din altele învecinate. Numai astfel vei putea formula o lege, și mai ales, numai așa vei putea înțelege și demonstra complectă înlănțuire a fenomenelor naturii. Alteum închipuiți-vă ce desiluzii poți avea văzând — în condiții excepționale — că apa *poate* fierbe sub, sau peste 100°, dacă nu știi că presiunea atmosferică variază!

Știința nu se poate împiedeca și nu poate rămânea la „accidental”. Ea trebuie să ajungă în stăpânirea generalului și esențialului. Numai aplicările *practice* silesc pe oamenii de știință să evite, ba chiar să caute, accidentalul, spre a-l putea elimina. Dar tocmai găsirea accidentalului e imposibilă câtă vreme din studiul desfășurării faptelor noi n'am desprins linia lor perspectivă *generală*. Această desprindere a generalului de accidental, în studiul științii, înfrățește în investigația savantului analiza cu sinteza. Ea este o problemă a cunoașterii realității în genere; ea cere perspicacitate filosofică și stăpânirea abilă a mânării legilor gândirii logice. Am vrea să știm atunci „specialistul”, care nu practică fi-

losofia astfel! Ori, dacă el neagă această filosofare... *il en fait de la prose comme Mr. Jourdain!*”

Sinteza științifică presupune deci, practic, o filosofare; și filosofia implică o sinteză științifică. Intre filosofie și știință este un mariaj perpetuu, care exclude divorțul. Iar când una din cele două părți îl cere, — ea-și proclamă eo ipso desființarea.

Omul de știință trece adesea granița specialității sale încă și mai mult, avântându-se și mai departe. Imboldul de a găsi o soluție la problema rostului lumii și vieții svăcnește în fiecare creier de cercetător. Și creierul este balanta sufletului. Trebuie să sufletești, profunde în deamă pe orice om — pe savant încă și mai mult — să se întrebe ce preț au cunoștințele sale în viața lui și pentru lumea în care trăiește.

Alături de valoarea rece și desinteresată a legilor științifice — în ce măsură poate fi ea astfel nu știm —, alături de valoarea *teoretică* și *logică* a acestor legi, răsare o prețuire mai *subiectivă*, să-i zicem mai *omenească*, a lor. Știința „pură” exclude totuși din orice formulări ale sale această apreciere. Efectul exploziilor se studiază științificește, indiferent de rezultatele lor *bune* sau *rele*, și ele trebuie studiate în știință fără a te gândi la aceste rezultate. Când constai că efectele acestea sunt „dezaastroase” omenirii, — perspectiva fizică științifică pură a faptului e depășită și ea se revarșă într'o sferă de aprecieri mai vastă și mai elastică, — perspectiva socială sau morală, tot atât de importantă pentru omenire, ca și formularea teoretică a oricăror fenomene fizice, dacă nu mai importantă.

Astfel, pe lângă sintezele teoretice pur științifice, se adaugă o sinteză mai vastă care calcă peste *mecanismul* orb al desfășurării legilor cosmice, căutând valoarea acelor formulări „științifice” pentru o concepție de ansamblu despre lume și viață. Chimistul, biologul psihologul, sociologul și fiecare specialist în parte, privesc fiecare lumea sub un unghiu perspectiviv deosebit, sau cu lentile ce au o structură felurită, de fiecare dată. Datoria filosofiei este reconcilierea acestor deosebiri și reconstituirea unei concepții unitare de ansamblu, prin armonizarea contradicțiilor și retușarea diferențelor. Valori spirituale supreme ce întrec contigentele experienței sau ale momentului se prezintă impetuos — stăruitoare în fața minții cercetătorului. O concepție sintetică a tuturor datelor științelor speciale pentru deslegarea acestei probleme supreme, te duce la cea mai înaltă problemă a filosofiei.

Problema valorii în sine a vieții, a experienței și a științii, problema valorii lumii este o chestiune *meta-emperică*, *supraștiințifică* — problemă de metafizică, în *adevăratul* senz al acestui cuvânt.

Mecanismul legilor naturii este nesuficient pentru rezolvarea acestei sinteze cu perspective așa de generale. Studiul fenomenelor spirituale, cu generalizarea lor într'o *filosofie a spiritului*, nu dă nici el

* Reflecțiuni cu prilejul apariției revistei „Minerva” dela Iași.

o soluție mulțumitoare problemei. Sinteza filosofiei naturii cu filosofia spiritului — și o separare a acestor două filosofii e problematică — e singura care duce la întrebarea unei raze de lumină și aceasta așa de greu de găsit! Dar o astfel de sinteză cere omului eforturi pentru care mâinile de ajutor a atâtor specialiști, ce-l ridică cu pârgăniile rezultatelor lor *sigure*, sunt indispensabile. Sinteza supremă a acestor date e rezultanta forțelor ultime ale specialităților, canalizate împreună către același scop ultim: rostul lumii și al vieții. Întreaga *cultură* a unei epoci — rezultat al sintezei culturilor trecute — se cere pentru acest îndrăzneț efort. Și, mi se pare că, o știință singularică nu-l poate înfăptui izolat, dar e datoare să ajute pe celelalte să o facă, *cu ea împreună*. — Iată dar o sinteză culturală armonizând suma forțelor științifice într-o rezultantă comună: e problema filosofiei prin excelență.

Filosofia, ca sinteză „culturală” și ca armonizare a tuturor științelor este cea

mai înaltă și cea mai nobilă preocupare a străduințelor minților omenești. E problema pe care popoarele ce ating epoca maturizării în desvoltarea lor, trebuie să și-o puie. Filosofie și preocuparea culturală necesară a popoarelor ce vor să aibă o cultură proprie, creatoare. O astfel de sinteză a început să preocupe mai stăruitor și mințile românești, acum după întregirea teritorială a neamului nostru. Pentru acest motiv, trebuința de filosofare se simte în atmosfera culturală a țării și o găsim chiar în preocupările adolescenților. Paznicii culturii trebuie să o sprijine, iar universitățile să o înțeleagă și să o înlesnească. Desiluziile în acest domeniu sunt tragice renunțări la ascensiunea spiritului românesc către culmile ce trebuie cucerite. De aceea astăzi de desiluzii trebuie prevenite și înlăturate. Sinteza culturii naționale apare deci ca un imperativ al educației generației de astăzi.

17 Iulie 1927.

Rom. Demetrescu

Mustrarea lui Scotus Viator

Cine dintre foștii supuși ai împărăției de tristă memorie, a vulturului cu două capete, n'a auzit de Scotus Viator? În imaginația națiilor cari se zbăteau încă — în plin secol al XX-lea și în plină Europă — în ghiarele unei crude nedreptăți politice și sociale, numele lui prinsese aripi de legendă. În întrunirile politice zbura din gură în gură; foile noastre populare l-au coborât în casele cu zumzet de legende ale țăranilor. Din toate unghiurile fostei împărății curgeau plângerile la el, cum curgeau la Viena atunci când se spera în dreptatea împărătească. Distinsul ziarist le desvălea în fața Europei — drept strigăte de revoltă a unor nații obidite. Devenise o spaimă a oligarhilor dela Budapesta și Viena. Când cetățeanul britanic se abătea prin fostele capitale se luau cele mai caraghioase măsuri potemkiniane pentru a acoperi minciuna sub care gemeau milioane de oameni. Ochiul realist al englezului și al ziaristului cu lungă experiență vedea însă faptele, în toată cruda lor realitate. Ele au format materialul celor câteva volume, asupra slavilor și românilor, cu larg și puternic răsunet în opinia publică europeană. Nu mai vorbim de articolele publicate în întâile cotidiane engleze, foarte, adesea reproduse și comentate în presa franceză.

Wickham Steed și Scotus Viator erau cele două stafii cari turburau visurile lui Aerenthal și ale lui Tisza István. Proporția care o lua spaima de aceste stafii o poate ilustra de minune întâmplarea, cu desinvoltură anecdotică, pe care am auzit-o nu de mult din gura unui eminent cunoscător al luptelor politice din fosta Austro-Ungarie. Guvernul dela Budapesta deslănțuia o teroare nemai pominită în alegerile pentru camera din

Croația. În cursul alegerilor, frunțașii politici ai croaților erau închiși sub diferite pretexte; alegătorii erau maltratați până la vărsări de sânge de apărătorii în pene de cocoș ai regimului. Într-o localitate, în care înfrângerea guvernului era sigură, teroarea electorală luase proporții insuportabile. Cuiva îi venise atunci în minte o glumă, care dacă ar fi reușit succesul opoziției nu mai putea fi oprit: într'un ziar din localitate s'a strecurat o informație scurtă prin care se anunța, sosirea lui Scotus Viator, în ziua alegerilor. Pentru orice eventualitate administrația a luat măsuri ca temutul ziarist să nu sufere vreo neplăcere din partea „păzitorilor ordinii”. Într'adevăr, în dimineața zilei alegerilor, s'a oprit în fața localului de vot un automobil, din care a coborât un domn înalt și grav, cu perfectă înfățișare de cetățean al Albionului. Ziua întreagă „englezul” s'a plimbat în jurul localului de vot, fără a fi supărat de nimeni, neștiind nimeni englezește în localitate, iar el refuzând să vorbească altă limbă. Alegerile au decurs în cea mai ideală ordine; succesul opoziției a fost zdrobitor. A doua zi s'a descoperit însă că presupusul Scotus Viator era proprietarul unui garaj de automobile, prieten al opoziției...

Ce l-a determinat pe Scotus Viator să se devoteze cu atâta sinceritate cauzei naționalităților oprimate din Europa Centrală?

Înainte de toate dănuirea, sfidătoare, împotriva celei mai elementare dreptăți istorice, a acelei *minciuni* politice care a fost repozata monarhie. Un veac după ce revoluția franceză a dat istoriei principiul naționalităților, Europa suporta încă în mijlocul ei, sfidarea lui de o mână de

arhiduci degenerați, incapabili de a mai contribui cu ceva progresului civilizației. Goliciunea și anachronismul minciunei dela Viena abia astăzi, când toată clădirea habsburgilor s'a prăbușit ca o jucărie de carton — începe să fie pricepută în toată plenitudinea ei, de întreaga Europă luminată. Scotus Viator are meritul, alături de puțini, de a fi simțit cu câteva decenii înainte mirosul aceluiași putregaiu și de a-l fi trâmbitat Europei ca pe o veșnică primejdie a păcii.

Dar, pe lângă nedreptatea etnică și poate mai mult decât de aceasta, distinsul ziarist era revoltat de nedreptatea *socială* care era susținută cu îndărătnicie de un întreg sistem samavolnic, în această parte a Europei. Milioane de țărani susțineau prin munca lor o oligarhie fără nici un interes pentru mizeria lor materială și morală. Căci puțina cultură și bunăstare materială acești țărani și-au câștigat-o *împotriva* acestei oligarhii, în lupte înverșunate cu sistemul ei, sufocant pentru orice progres. *Drepturile politice* ale acestora le-a cerut el stăpânilor de eri, în repețite rânduri, în azul Europei întregi. Nimeni n'a înfierat cu mai multă energie sistemul electoral cu care magnații dela Budapesta își alcătuiau camerele. Scrierea lui asupra alegerilor din Ungaria, copios documentată de o mulțime de rapoarte și statistici rămâne drept dureroasă dovadă despre felul cum au fost mințiți și maltratați milioane de oameni de o mână de magnați, ajutați de o armată de funcționari, în mare parte ademeniți de himera aceea, care mai persistă încă și astăzi în unele capete bolnave, a „ideii de stat maghiar”.

Dacă astăzi există o reală conștiință democratică în provinciile desrobite de sub fosta stăpânire austro-ungară pe lângă lupta politică a conducătorilor lor, trebuie atribuită aceasta și încurajării luminate și energice a lui Scotus Viator. Căci dacă un instinct democratic a existat în firea mulțimilor de aci, nu e mai puțin adevărat că la lămurirea lui a contribuit în mare măsură sfatul unor oameni cu democrația în sânge ca Scotus Viator, cari ridicau idealul pentru care luptau conducătorii naționalităților oprimate la o valoare europeană, făcând din cauza acestora o cauză a civilizației.

Faptul acesta se cam uită astăzi. Și trebuie să o mărturisim cu durere că nu numai Scotus Viator, dar mulți dintre străinii cari au luptat pentru cauza noastră în aceeași linie de bătaie cu el sunt dați astăzi uitării.

Cu o lună înainte a trecut pe aci vechiul nostru prieten. Ce deosebire între trecerea de acum și cea de altădată! Atunci venirea lui era un adevărat eveniment; astăzi câteva șire într'o gazetă, o conferință și un banchet cu fraze perimate; și atâta tot. Este o *datorie de onoare* pentru noi să nu uităm astfel de oameni. Nu pentru ei este dureros aceasta; căci oamenii ca Scotus Viator nu se dedică unor cauze pentru a fi sărbătoriți în banchete și a li se ridica monumente; ei își fac din idee o credință și singura

lor mângâiere adevărată este realizarea ei; dar sentimentul de recunoștință față de ei îl cere onoarea noastră națională.

Războiul a prăbușit în neant șubreda alcătuire politică a fostei monarhii. Națiile oprite de veacuri s'au constituit în state realizând în modul cel mai bun posibil principiul naționalităților. Dreptatea socială a venit și ea să dea demnitate omenească, bunăstare și cultură celor mulți, ținându-i departe de aceste bunuri. În legătură cu aceasta, dreptatea politică a fost acordată și ea ridicând democrația la valoarea unui principiu de stat.

Este oare Scotus Viator mulțumit de felul în care a luat ființă idealul pentru care a luptat cu priceperea lui ziaristică și sociologică în cei mai frumoși ani ai carierei sale? Iată întrebarea pe care ne-o punem cei cari am ținut totdeauna la judecata lui.

Distinsul ziarist și actual profesor la universitatea din Londra, a fost de curând printre noi. N'am fost printre fericiții cărora le-a împărtășit părerile asupra vieții politice dela noi; și nici presa n'a „transpirat” nimic în această privință.

Întâmplarea însă a făcut să-mi cadă în mâni numărul de pe Iunie a. c. al excelentei reviste belgiene *Le Flambeau*, care cuprinde, între altele, și conferința ținută de Scotus Viator (Seton Watson), în fața grupării universitare pentru Liga Națiunilor din Belgia, în ziua de 5 Martie 1927, cu subiectul *La Petite Entente* (Mica Antantă).

Cu toate că natura subiectului și locul în care s'a ținut îi impunea o tratare în linii generale a lui, mai mult în raporturile lui internaționale, totuși Scotus Viator a ținut să facă câteva considerații și asupra politicii interne a Statelor cari alcătuiesc Mica Antantă. Și aceasta din simplul motiv că distinsul istoric și sociolog face parte dintre acei oameni politici cari nu mai despărțesc manifestările exterioare ale unui stat, cunoscute din activitatea diplomaților, de viața lui intimă, internă. Când diplomații Micii Antante și apărătorii ei, susțin ideea dela baza acestei alianțe politice cu *dreptatea socială* pe care au realizat-o statele lor, adoptând reformele democratice, trebuie căutat dacă afirmațiile lor sunt adevărate sau sunt simple fraze de ademenit lumea; aceasta pentru a ne convinge de soliditatea noii alcătuirii politice.

Trebuie să o declarăm înainte că din tot ceea ce a spus Scotus Viator în acea conferință — poate cea mai justă istorie a Europei centrale de după războiu — reese că actuala transformare politică este cea mai bună care se putea face și că noile națiuni au adoptat toate principiile politice pentru care au luptat, constatându-se un evident progres în aplicarea lor socială.

Aceasta este ideea generală, care de bună seamă a rămas în amintirea ascultătorilor lui. Tratând însă pe fiecare stat în parte Scotus Viator a spus acolo, despre România, câteva lucruri, cari trebuie

simțite ca o aspră mustrare, de toți cei cari au ținut și au urmat sfatul acestui sincer și drept prieten al românilor. Vorbind despre evoluția socială a Cehoslovaciei, Jugoslaviei și a României Scotus Viator declară următoarele: Toate trei (statele) au adoptat definitiv constituții democratice, un sistem electoral bazat pe votul universal și diverse forme de reprezentare proporțională. În Cehoslovacia votul a fost declarat obligator și sufragiul universal a fost adoptat și în alege-rile comunale. *E adevărat că în România admiterea maselor la puterea politică a fost evitată în practică printr'o corupție electorală pe lângă care cele mai rele excese ale vechiului regim maghiar sunt aruncate în umbră*;* deasemenea în unele părți ale Jugoslaviei, cu deosebire în Macedonia și Muntenegro, unde rezultatele se obțin prin teroare (nu însă și în celelalte provincii ale țării)." (pag. 125). E o declarație aceasta făcută de un om care a scris volume întregi despre barbaria electorală din Ungaria, o declarație încadrată într'o expunere de idei și de fapte organizate într'o argumentație irefutabilă; și mai e declarația unui prieten declarat de atâtea ori.

Scotus Viator aduce elogiul aristocrației române pentru felul în care a renunțat la pământ în favoarea țăranilor „unul dintre faptele cele mai remarcabile de acest gen, în istoria modernă;” nu se poate reține însă de a nu aminti de funcționăria rea din noile noastre provincii; de „mania centralizării” și de „clieile păcătoase” („mauvaises cliques”) cari se țin încă la putere în unele dintre Statele Micii Antante. (Autorul nu ne numește, nu mai începe îndoială însă că trebuie să ne simțim cu musca pe căciulă). Scotus Viator nu amintește numele nici unuia dintre cei cari au avut în mână destinele statului nostru, în cei nouă ani de după unire; aduce însă elogiul dlor Beneș, Rasin și îndeosebi dlui Massaryk, „fără îndoială una dintre cele mai mari figuri ale Europei de după războiu”.

Se mai pot citi multe printre șirele lui Scotus Viator. Eu m'am mulțumit însă cu citarea celui dureros pasagiu și a celor câteva constatări ale lui, pentru că le-am crezut destul pentru a aduce sângele în obraz acelora dintre oamenii noștri politici, cari se simt vinovați de ele.

Mustrarea unui prieten totdeauna doare mai mult decât a unui dușman.

Dar oare se mai găsește printre oamenii noștri politici obraze care să roșească? Toată viața noastră politică de după unire mă face să mă îndoiesc de aceasta.

Titus Bunea

P. S. Fiindcă nu vreau ca unii dintre minoritarii noștri cari oftează încă după vechiul regim, să găsească în acest articol argumente pentru restaurarea lui, amintesc aci în treacăt că tabloul pe care l-a făcut S. V. despre viața politică din Ungaria nouă este atât de drastic, prin realitățile pe cari le desvăluie, încât de bună seamă

* Sublinierea e a noastră.

că nici d. Bethlen și nici altcineva dintre aderenții lui nu vor avea cheful de a-l pune în ramă. Cu trei luni înainte de noua infuziune romantică pe care o dăduse oligarhilor dela Budapesta faimosul lord Rothermeare, Scotus Viator — care se bucură de o reputație ziaristică aproape egală cu a dlui Wickham Steed — vorbea într'o capitală europeană despre anachronismul politic din Ungaria, singura țară care se mai lasă exploatată de un regim feudal; arăta contradicțiile monarhiștilor unguri cari au devenit fervenți aderenți ai dinastiei Habsburgice după cecole întregi au luptat împotriva ei, după ce „adevărata tradiție țărănească maghiară este antihabsburgică și dela 1848 încoace, pe jumătate revoluționară”. Amintind și de faimoasa afacere „patriotică” a falsificării de monete S. V. a spus următoarele: „Intreagă această afacere precum și atitudinea opiniei publice în această chestiune demonstrează acest sentiment al „bolșevismului de sus” care există sub regimul Horty și care, după părerea mea, este cu mult mai periculos pentru Europa actuală decât „Bolșevismul de jos”. T. B.

Cronică mărunță

— D. Conferențiar universitar dr. G. G. Mateescu a dat cu succes docența în materia de specialitate a antichităților clasice și epigrafiei.

A fost elev distins al savantului V. Pârvan și a făcut cercetări științifice de paleografie atât ca membru al școlii din Roma, cât și pe teren în țară, conducând săpătură în mai multe locuri.

— În urma morții regretatului profesor Vasile Pârvan, care era și președintele consiliului de administrație al Casei de Editură „Cultura Națională”, d-nii prof. Dim. Gusti membru al Academiei Române și președinte al Institutului Social Român și Marin Simionescu-Râmniceanu, membru corespondent al Academiei Române au demisionat din conducerea Culturii Naționale.

— Congresul internațional al Penclubului s'a ținut în anul acesta la Bruxelles. Delegații țării noastre au fost d-nii Mihail Sadoveanu, Nichifor Crainic și secretarul Penclubului român, d. Emanoil Bucuța. Problemele puse în discuție și cari vor fi soluționate într'un viitor congres pentru proprietatea literară, sunt: a) reglementarea unitară în toate țările a duratei termenului proprietății literare și b) reglementarea drepturilor de autor în privința traducerilor. În anul viitor congresul se va ține la Oslo, capitala Norvegiei, în luna Martie, când se va serba și centenarul nașterii lui Ibsen.

— În actualul buget al ministerului cultelor și artelor era destinată o sumă pentru reeditarea operelor lui Eminescu. Acestei lucrări nu i-a venit însă rândul până acum. Actualul titular al acestui departament a hotărât în sfârșit începerea lucrărilor de reeditare.

— La sfârșitul lunii Maiu s'a înființat în orașul nostru Asociația română pentru propagandă aeronautică, sub președinția dlui General de Divizie Papp, comandantul corpului VI Arm. Se consideră ca membri activi cei cari contribuie anual cu câte 200—500 lei, iar membri de onoare cei cari oferă odată pentru totdeauna suma de 50.000 de lei.

Despre libertatea presei

— Câteva aspecte din trecut —

Evenimentele recente din politica noastră internă au făcut să se vorbească foarte mult despre libertatea presei. Dacă nu intervenea campania electorală cu agitațiile și preocupările ei absorbante fără îndoială că subiectul acesta ar fi servit admirabil ca temă publicistică de dezbătut pe vremea căldurilor de vară și a vacanțelor.

Cum, însă, luptătorii politici se gândesc în primul rând la presă de câte ori au intenția să pornească vre-o acțiune, — chiar dacă de a doua zi după succesul acțiunii întreprinse nu știu cum să înăbușe mai bine aceiași presă incomodantă! — tema „libertății presei” rămâne mereu și mereu de actualitate.

Iată de ce atacăm subiectul în marginea actualității pentru ca să putem ajunge și la unele concluzii de interes practic.

La diferite popoare vechi

Istoriceste, se poate spune fără greș, că o presă liberă a existat totdeauna, din cele mai depărtate vremuri de când a ființat o societate omenească organizată cu forme mai mult ori mai puțin reprezentative. Astfel, se poate vorbi pe temei de documente de o presă oficială și de una de opoziție, reprezentate prin organe publicistice, cu mult înainte de invenția tiparului și de folosirea lui la tipăritul și răspândirea știrilor, — în Egipt, Babilon, Grecia antică și China. Vechea civilizație chineză cunoaște chiar tiparul înainte de invenția lui Gutenberg și, de aceea, ziarele cele mai bătrâne, cunoscute în istoria presei le găsim în China.

În antichitatea romană

În viața strămoșilor noștri, romanii, se pot urmări diferite faze foarte interesante în dezvoltarea unei presei oficiale sub formă de avize murale în for cuprinzând afișarea legilor sau actelor imperiale, precum și a decretelor senatului.

Publicitatea oficială prin avize murale * era nedespărțită de exercițiul autorității publice pentru că numai așa ordinele și regulile obligatorii față de cetățeni ajungeau la cunoștința acestora.

Astfel se vedește că opera de guvernământ nu este posibilă fără publicitate pe calea presei, fie ea liberă sau robită ca în regimurile despotice.

Alături de presa propriu zis oficială, pentru publicitatea prin avize murale, s'a dezvoltat, la romani, și o presă liberă, căreia i-am putea spune azi *vorbită*, prin informatori de meserie cari urmăreau desbaterile publice din For pentru a le comunica, apoi, în Roma, cetățenilor ce

nu puteau să asiste la desbateri. Informatorii aceștia, așa numiți subrostrani, își făceau loc lângă tribună ca să tragă mai bine cu urechea la tot ce se vorbea și, deci, să poată raporta mai exact cele auzite. Cum, însă, meseria era și pe atunci, ca și astăzi, plină de riscuri ori de neplăceri, nu odată se întâmpla ca soldații să-i fugărească din For pe subrostrani, în special pe vremea imperiului, — exercitând, cum am spune în limbaj modern, o adevărată cenzură preventivă împotriva reporterilor parlamentari.

De ce? — Probabil pentru că subrostranii răstălmăceau, uneori, desbaterile din For ori, mai probabil, deveniau antipatici printr'o raportare prea exactă a celor discutate acolo.

E așa de capricioasă firea omenească față de publicitate și tot odiul, după împrejurări, se revarsă asupra profesioniștilor presei!

Când Caesar ajunge la consulat, presa oficială luă și mai mare dezvoltare prin redactarea și publicarea zilnică, tot sub forma afișelor murale, a proceselor verbale cuprinzând dările de seamă ale Adunării poporului, precum și ale Senatului care, până atunci, ținea ședințe secrete. Hotărîrea de publicitate a lui Caesar a avut, drept urmare, apariția unei presei să-i spunem *manuscrise* sub forma cunoscutele „Acta diurna populi romani” care nu era altceva decât copii de pe afișele ședințelor parlamentare făcute de particulari și expediate prietenilor din provincie prin curieri, fie ocazionali, fie de meserie. Dorința vie și explicabilă a provincialilor de a afla ce se petrecea în capitala imperiului, în special ce se discuta în For și la Senat, face să apară un adevărat corp al copiștilor de afișe murale, probabil mai exactă la început decât subrostranii pentru că nu erau așa de liberi, ci se simțeau legați de textul comunicatului oficial.

Dar sub August se revine la secretul desbaterilor din Senat și atunci, firește, copiștii, pentru satisfacerea curiozității provincialilor, încep să adauge dela ei notițe informative particulare denumite dela început *ineptiae*.

Iată, prin urmare, că în vremurile antichității romane presa copiștilor de afișe murale începe să bată câmpii și să ofere știri fanteziste de îndată ce oficialitatea revine la secretul desbaterilor înlăturând publicitatea!

Dacă ar înțelege, astăzi, toți oamenii de guvern ce dezastruos este secretul sau misterul în chestiunile cari interesează pe toată lumea...

Pe temeiul acestor „acta diurna”, *Diaria* sau *Diurnalia*, istoricul Suetoniu a scris, mai târziu, pagini documentare destul de remarcabile din istoria Romei, deși din punctul de vedere al adevărului

istoric multe din paginile lui au fost contestate.

Amintind pe lângă cele de mai sus și vestita definiție a opiniei publice dată de poetul Virgil, *fama* cea cu „o sută de guri, o sută de urechi și o sută de ochi” prin cari se răspândiau tot felul de știri exacte sau tendențioase, despre oameni și evenimente, într'o vreme când comunicațiile erau așa de anevoioase, vom avea un tablou aproape exact al presei în antichitatea romană.

Presa oficială, liberă și clandestină în evul mediu

Prăbușirea imperiului și epoca medievală însemnează un adevărat regres pentru puțina presă ce se dezvoltase în formă oficială sau liberă, — regres care-i caracteristic Evului mediu în toate ramurile de activitate socială.

Abia pe la anul 1300 reapar în Italia buletinele informative ale copiștilor de avize murale furnizori de „ineptiae” pe deasupra, sub forma de data aceasta de „fogli di avvisi” cuprinzând în genere notițe și informațiuni către guverne din partea propriilor cetățeni cari trăiau în streinătate, completate, apoi, treptat și prin știri interne. Buletinele acestea informative asupra străinătății dintâi și de caracter aproape strict oficial, se transformă în adevărata gazetă modernă prin adăugirea știrilor interne și prin răspândirea lor, în copii, la toată lumea. „Fogli di avvisi” prin sfortărea copiștilor (*menanti*) se transformă, exact ca în epoca romană, în știri manuscrise întitulate „Nouvelles à la main — Notizie alla mano” și distribuite publicului mare aproape totdeauna în schimbul unei plăți.

Practica aceasta se dezvoltă repede și se generalizează ca o necesitate socială pornită din dorința oamenilor de a ști ce se petrece în țară și în străinătate, — iar dorința de știri apare mai puternică în perioadele de turburări și frământări politice.

La Roma, răspândirea presei manuscrise face progrese simțitoare în primii ani dela începutul veacului al XVI-lea din cauza deselor schimbări de Papi și a nesfârșitelor frământări politice. Presa manuscrisă din aceste vremuri turburi oferă adevărate gazete moderne. Dimpotrivă, la Venetia, guvernată pe atunci în mod calm și bucurându-se de un regim de mai mare stabilitate, nu se resimte același progres al presei.

Plină de înțeles despre dezvoltarea și rolul presei manuscrise, la Roma, este pornirea guvernelor papale împotriva ziariștilor vremii. Astfel, consistorul din 10 Februarie 1569, pe vremea Papei Pius V, protestează cu indignare împotriva celor cari seriu și provoacă adevărate scandaluri publice prin indiscrețiile lor. Papa Gregorio XIII, urmașul lui Pius, merge chiar mai departe căci dă o Bulă condamnatoare la excomunicare și la moarte, întitulată „Contra famigeratores et menantes”, dar care rămâne fără nici un rezultat practic pentru înlăturarea scandalurilor publice provocate nu atât

* În *Corpus inscriptionum latinorum*, adevărat „Monitor Oficial” se cunosc aproximativ 120 mii asemenea avize murale.

prin indiscrețiile copiștilor, cât mai ales prin însași faptele guvernanților abuzivi.

Obişnuința cetățenilor de a primi „gazete” manuscrise nu se va generaliza și perfecționa decât după invenția lui Gutenberg și aplicarea ei în materie, dar va fi condiționată în primul rând de ușurința mijloacelor de comunicație. Într-adevăr, la început, serviciul de poștă n'a funcționat decât pentru transmiterea ordinilor guvernanților către organele periferice și provinciale, prin curieri speciali, și abia mult mai târziu acest serviciu s'a pus și la dispoziția simplilor particulari.

Primul ziar tipărit, câteva numere, apare în Franța, la 1494, sub titlul de „Le Journal à un sou, bulletin de la grande armée d'Italie” cuprinzând exclusiv știri despre campania armatelor franceze, sub regele Carol al VIII-lea, pentru cucerirea regatului Neapole. Acest ziar este, însă, mai curând un simplu accident datorit nevoilor campaniei din Italia pentru informarea populației din Franța căci adevărata gazetă în sens modern apare abia în 1536, la Veneția, sub titlul de „Gazzetta di Venezia”.

Ceva mai târziu, după 1600, se regăsesc în Belgia, Germania, Anglia și Franța diferite ziare în sensul modern al cuvântului.

De ce atâta întârziere în aplicarea invenției lui Gutenberg la răspândirea știrilor când munca de copiști era așa de grea și, probabil, destul de costisitoare?

Răspunsul ni-l poate da, în bună parte, cenzura și despotismul care au împiedecat, în Italia, dezvoltarea presei libere tipărită după invenția lui Gutenberg, dar n'a putut stânjeni înflorirea presei clandestine prin manuscrisele copiștilor deveniți acum „gazzettieri” sau „novellanti” împotriva cărora se rostesc bulele papale și se descarcă mânia potentatilor vremii.

Publicul, dornic totdeauna și pretutindeni, de cuvânt liber și-a îndreptat preferința către presa clandestină în manuscris pentru că aceasta, spre deosebire de cea tipărită, se putea sustrage oricărui control.

Dela presa clandestină la ziarul modern

În Franța dezvoltarea presei tipărite se poate spune că începe abia la 1631 cu „Gazette de France” a lui Theophraste Renaudot, care, fiind medic al Curții regale, obținuse privilegiul regal, prin favoarea cardinalului Richelieu, de a tipări foaia sa săptămânală cu numeroase corespondențe din marile centre europene.

Cu toate acestea, către începutul veacului al XVIII-lea, presa clandestină manuscrisă își păstrează încă faima și favoarea publicului din Franța. Este vestită, în privința aceasta, gazeta redactată în salonul d-nei Doublet unde diferiții colaboratori-redactori se adunau la oră fixă și-și treceau în registre știrile cele mai proaspete. Fiecare colaborator, la rândul lui, lua cunoștință de materialul informativ al celorlalți. Printre „gazetarii” aceștia din salonul-redacție al d-nei

Doublet figurau și câteva fețe bisericești dat fiind rolul covârșitor al bisericii în toate manifestările vieții de atunci. Știrile adunate din gura lumii, dela cafelea ori din casele particulare, erau de preferință informații picante, mai mult ori mai puțin adevărate, privind cereurile curții regale.

Materialul odată înregistrat era copiat apoi de un numeros personal de serviciu, pe foi volante, care se vindeau publicului ca pâinea caldă sub titulatura de „Nouvelles à la main”.

Regalitatea a încercat, în diferite rânduri, să ia măsuri represive împotriva presei manuscrise și clandestine din cauza știrilor supărătoare pe care le aducea, dar n'a ajuns la nici un rezultat. Dimpotrivă chiar, se caută și cu mai mult nesățiu foaia proscrisă pentru informațiile sale, ceea ce dovedește că întotdeauna cenzura presei nu poate duce decât totemai la un rezultat diametral opus celui urmărit.

Adevărul acesta pare a fi fost bine păstrat de Renaudot, gazetarul favoarei regale, care înainte de a muri a rostit cuvintele rămase celebre: „Presa se ascăpână ca puhoiul apelor: ea crește prin rezistență”.

Adevăr verificat pretutindeni și de nenumărate ori îndată după moartea lui Renaudot.

În Anglia, după revoluția cea mare dela 1688, edictul regelui Iacob II, prin care se instituiseră privilegiul de a imprima ziare numai în favoarea câtorva tipografii, este retras și presa ia repede un avânt extraordinar. Se încearcă totuși, mai târziu împotriva presei ridicarea de piedici noi prin stabilirea taxei de timbru și interzicerea de a publica dări de seamă parlamentare, dar ziarele, după pilda îndrăzneată a lui *Evening Post*, trec peste această interzicere și guvernul este nevoit să renunțe la închiderea ziaristilor contravenienți fiindcă erau prea numeroși. Taxa de timbru este și ea, treptat, scăzută până la completa desființare.

Curentele ante-mergătoare revoluției franceze cresc și ele grație dezvoltării presei politice pe care măsurile represive, în loc s'o slăbească, dimpotrivă o sporesc. Când, în sfârșit, izbucnește marea revoluție, se deslănțuie o adevărată furie a tiparului: fiecare cetățean liber ambiționează să-și formuleze părerea asupra treburilor publice și să le răspândească printr'un ziar propriu. Suntem în perioada de maximă înflorire a presei politice.

Dar în timpul comunei revoluționare dușmănia împotriva libertății tiparului își arată colții prin formula curentă despre „inveninătorii opiniei publice”. Marat a-tot-puternic în despotismul lui, nu vede altă primejdie, pentru regimul revoluționar, decât libertatea excesivă a ziaristilor de a scri fără teamă și fără control.

Este interesantă și caracteristică pornirea contra libertății presei sub toate regimurile despotice, fie ele monarhice sau revoluționare, care având a-și teme

propria lor siguranță sau durabilitate văd în ecourile tiparului primejdia cea adevărată.

Astfel, în Belgia, sub dominația spaniolă și sub cea austriacă ziarele due viață grea și nu se pot ocupa de politică până când regimul republican francez asigură libertatea presei belgiene.

În Rusia, de asemeni, i-se limitează presei dela început câmpul de activitate. Abia dacă istoricul Karamsin scoțând revista „Curierul european” (1802) avea voie să discute politica europeană, adică externă!

În Austria, revoluția dela 1848 a avut drept urmare măsuri foarte restrictive împotriva presei ceea ce i-a stânjenit progresul câteva decenii.

În Italia și Germania, interzicerile de a se ocupa de chestiunile de ordin politic opresc în loc dezvoltarea presei. Nu se poate desvolta în primele timpuri decât ziaristica documentară și literară, pe când cea politică este dusă în Franța la perfecțiune după marea revoluție.

În Danemarca, dezvoltarea presei începe abia după 1835, când însăși viața politică ia avânt prin dezvoltarea conducerii locale, după cum la noi și în tot Sud-Estul Europei nu se poate vorbi despre o presă liberă în adevăratul înțeles decât după dobândirea libertății naționale a statelor respective.

Exemplul cel mai vorbitor în privința capacității de dezvoltare liberă a unei societăți tinere ni-l dă progresul formidabil și fără comparație cu lumea veche, la care a ajuns presa din Statele Unite. Este atât de vădită legătura între libertatea presei dintr'o țară și puțința de progres a acelei țări încât, după pilda statelor tinere din răsăritul Europei, și, mai ales, după exemplul fără pereche al republicii federale nord-americane, se poate spune, fără teamă de exagerare, că dezvoltarea presei și a ziaristicii constituie indicele cel mai precis despre stadiul de civilizație al popoarelor moderne.

N. Dașcovici

Bibliofilia unui prinț. — E interesant să reamintim acum, în secolul când prinții și comandanții de armate găsesc cea mai plăcută ocupație a lor în sporturi de tot felul, cari vor întări musculatura dar nu mai lasă timp și pentru dezvoltarea creierului, că unul dintre cei mai distinși eroi ai istoriei universale, Prințul Eugen de Savoia, a fost unul dintre cei mai mari bibliofili ai timpurilor sale. Biblioteca sa numără peste 15,000 de volume; toate alese cu multă pricepere și cu un deosebit gust de bibliofil, care dedea mult și pe forma exterioară din punct de vedere al legăturii și al execuției tehnice tipografice. Cunoscutul poet francez Jean Baptiste Rousseau afirmă, că Prințul Eugen a cetit sau cel puțin a răsfoit toate cărțile din bogata sa bibliotecă. Afară de bibliotecă, Prințul Eugen mai avea și o foarte prețioasă galerie de tablouri și o colecție de stampe rare în aproape 500 de volume. Comoara asta de cultură și artă formează astăzi o parte prețioasă din biblioteca de stat din Viena.

Heinrich Maier

Aspecte din filosofia contemporană a istoriei

În filosofia contemporană germană H. Maier s'a impus mai întâi prin operele lui istorice. „Silogistica lui Aristoteles”, prima lui operă mare din domeniul istoriei filosofiei, dovedește o minuțiozitate, o exactitate și o temeinicie în cercetare, care i-au atras din capul locului atenția specialiștilor. Dar opera lui de seamă din acest domeniu este „Socrates”.² Aici analiza atentă și amănunțită a izvoarelor este împerechiată cu o minunată formă literară, năzuința de a descoperi adevărul cu o neîntrecută înțelegere istorică. Răsturnând eroarea, încetățenită încă de Aristoteles și considerată ca adevăr până în zilele noastre de toți istoricii filosofiei, după care Socrates ar fi descoperitorul noțiunilor generale, Maier descrie totodată așa de colorat atmosfera spirituală a acelei vremi și dă o așa de sugestivă iconanță a personalității și influenței acestui filosof, încât cu drept cuvânt opera lui e socotită ca cea mai bună care s'a scris până acum asupra lui Socrates. Dar H. Maier s'a impus și ca psiholog. În „Psihologia gândirii emoționale” el dovedește că în afară de „gândirea cognitivă” există o „gândire emoțională”, că altminteri spus gândirea logică împreună cu gândirea afectivă și volitivă constituie întregul gândirii. El cercetează în această operă amănunțit în ce stă structura funcțiilor specifice ale gândirii emoționale, deștelenind astfel un domeniu în care erau trase doar ici și colo brezde răzlețe. Tot aici se află și germeii dezvoltării lui filosofice de mai târziu. În primul volum al sistemului lui de filosofie, intitulat „Adevăr și Realitate”,⁴ H. Maier cercetează fundamentele logicii și în deosebi problema adevărului. El se ridică energic împotriva direcțiilor filosofice contemporane, care cred că pot deslega problema adevărului independent de problema realității, cum face absolutismul logic bunăoară, cât și împotriva pragmatismului, care, admitând ca criteriu al adevărului utilitatea, răpește astfel adevărului „autonomia” și „autogenia” lui. După Maier adevăr și realitate stau într-o „corelație universală”, căci fiecare judecată este „cerută de datul transcendent”. Aceasta dovedește că fiecare judecată are o latură empirică și că nu se poate vorbi de adevăruri etern valabile, absolute, independente de realitate și de actul judecării. De aceea Maier este în ceea ce privește problema adevărului un relativist. „Datul transcendent este pe de altă parte o noțiune limită, despre el nu se poate spune nimic atâta vreme cât n'a primit din partea judecării formele-i adecvate:

numai atunci el devine „obiect”. De aceea Maier este din punct de vedere epistemologic, cum se numește de altminteri el însuși, un „fenomenalist transcendent”. Aceasta însă nu-l împiedică să fie antimetafizician. Dimpotrivă: metafizica are după el nu numai singura menire de a satisface nevoile inimii, ci totodată o eminentă obligație teoretică, căci ea trebuie să dea o iconanță formală — unitară a întregii realități — fizice și psihice. Ea continuă după Maier opera teoriei cunoștinții, care-i în fond o teorie a realității.

Dar H. Maier a adus lucruri noi și în domeniul filosofiei istoriei. Deși nu avem dela el până acum o operă fundamentală în care să fie pusă în toată întinderea lor problemele de filosofia istoriei, totuși în broșura intitulată „Cunoștința istorică”⁵ cât și în primul volum al sistemului lui de filosofie el pune problema cunoștinții individuale în genere și a celei istorice în special, cât și problema obiectului istoriei, ajungând și aici la rezultate interesante și originale. Ca să arate în ce stă particularitatea cunoștinții istorice, el pleacă dela faptul incontestabil, că cunoștința teoretică manifestă două năzuinți egale de puternice: ea vrea să știe ce și cum este un obiect să-l descrie adică, și ea vrea să știe de ce un obiect este așa cum este, adică să-l explice. Dar atât descrierea cât și explicarea se mișcă iarăși în două direcții deosebite, căci noi vrem să descriem și să explicăm sau un fenomen individual, ceea ce nu există decât o singură dată, sau un fenomen general, ceea ce există la fel în ne-nenumărate exemplare. Așa se explică după Maier de ce avem patru grupe de științe speciale, fiecare urmărind deslegarea unor anumite probleme proprii: ele își au origina în cunoștința omenească însăși, care devine în două chipuri stăpână pe realitate — intuitiv și noțional. Astfel există științele sistematic-descriptive, cum sunt de pildă botanica și zoologia, „care subsumează fenomenele individuale” unor sisteme de „noțiuni generale”, reușind în chipul acesta să biruie porțiunea de realitate pe care ele o cercetează. În aceeași direcție, dar propunându-și un țel logic mult mai înalt, se mișcă științele — fizica, chimia, fiziologia, etc. — care vor să explice orice fenomen cu ajutorul unei legi. Ele sunt științe exacte, „*Gesetzeswissenschaften*”. Alături de aceste două grupe și având același drept la existență, dar mișcându-se într-o direcție cu totul opusă, sunt științele intuitiv-descriptive, care vor să cunoască fenomenele individuale în ceea ce ele au particular și unic. Ele își îndreaptă privirea, fie asupra unor obiecte prezente, cum

face geografia, fie asupra unor obiecte trecute, cum face istoria pământului și orice istorie, care numai referă. Un pas mai departe decât științele intuitiv-descriptive îl fac științele genetice sau științele intuitiv-explicative, care nu se mulțumesc numai cu o simplă redare descriptivă a singularului, ci vor să arate totodată și cum a luat el naștere, care-i cauza care l-a determinat. Din acest grup de științe face parte după Maier geologia, cosmogonia, istoria evoluției organismelor și deasemeni istoria propriu zisă.

Dar fiecare grupă din aceste științe nu-i despărțită de cea vecină, care se mișcă în aceeași direcție, printr'o linie de netrecut. Științele exacte cuprind „noțiuni generale despre raporturi de dependență”, iar aceste științe din urmă se silesc continuu să descopere legi, cu ajutorul cărora să explice fenomenele lor. Același lucru se întâmplă cu științele, care se mișcă în cealaltă direcție. Deși geologia e o știință genetică, ea nu poate totuși evita cu totul elementele care nu depășesc simpla „refacere”, precum iarăși geografia, care-i o știință intuitiv-descriptivă, recurge adesea la explicări genetice. Acest fapt determină astfel, spune Maier, ca opoziția logică dintre aceste patru grupe de științe să se reducă în fond la opoziția dintre științe individuale și științe exacte.

Istoria nu urmărește după Maier să subsumeze fenomenele individuale unui sistem de noțiuni generale, să explice cu alte cuvinte fiecare fapt istoric cu ajutorul unei legi, ci ea caută să le expună în ceea ce ele au unic și particular, explicându-le în același timp causal. De aceea Maier recunoaște că W. Windelband și H. Rickert și-au dobândit un mare merit prin dovada pe care au adus-o, că știința istoriei are ca obiect fapte individuale și că deasemeni cunoștința istorică este individualizatoare, căci prin aceasta ei au pus capăt unor discuții metodologice, cari amenințau însăși bazele științii istoriei. În a doua jum. a sec. al XIX, a acestui secol în care științele istorice au luat un avânt uriaș, erau în adevăr două tendinți dominante cu privire la știința istoriei: una care, acceptând revoluția provocată de Plato și de Aristoteles, după care scopul oricărei științe este descoperirea de noțiuni generale, susținea că istoria trebuie să urmărească descoperirea de legi necesare și universale, ca să poată fi o știință; alta care, dându-și seama că istoria are ca obiect individualul, vedea în toate încercările de a ridica știința istoriei la treapta unei științe exacte o muncă zadarnică și socotea știința despre trecut ca pe o artă. Windelband și Rickert au pus capăt în Germania acestor două tendinți. Recunoscând și dovedind că istoria are ca obiect particularul, singularul și unicul, ei au dovedit totodată că acest fapt nu îndreptățește câtuși de puțin tăgăduirea caracterului de științificitate al istoriei. Dar Rickert a mers mai departe: el a încercat să demonstreze, mai întâi, cum știința istoriei birue materialul ilimitat, pe care-l are de cercetat, cu ajutorul noțiunilor

¹ 1896—1900, 3 volume, Tübingen.

² 1913, Tübingen.

³ 1908, Tübingen.

⁴ 1926, Tübingen.

⁵ 1914, Göttingen.

individuale și, apoi, cum valorile, care după el sunt ireale, inexistente, însă absolut, etern valabile, alcătuesc pentru istorie principiile lui de selecție. Dar și una și alta sunt după Maier greșite. A vorbi în domeniul istoriei de *noțiuni*, fie acestea chiar individuale, înseamnă după Maier a sta încă sub imperiul tradiției determinată de Plato și Aristoteles. E drept că istoria are ca obiect individualul, dar acest individual nu poartă un caracter noțional, ci unul *intuitiv*. Când un istoric are de cercetat și de expus o epocă trecută, el e silit neapărat să facă o alegere a faptelor și să le simplifice, căci el nu poate expune toată bogăția lor

de conținut. Dar această selecție și simplificare nu are loc cu ajutorul noțiunilor, ci cu acela al intuițiilor, al *imaginilor*. Fie că e vorba despre o întreagă epocă trecută, despre o personalitate sau despre un singur fapt, istoricul generalizează intuitiv și expune icone. Dar nu numai istoricul face după Maier acest lucru. Geograful, care zugrăvește o anumită regiune, geologul, care expune o epocă din trecutul pământului, simplifică selecționând; iar aparatul logic cu care operează ei nu sunt noțiuni individuale, cum crede Rickert, ci iarăși imagini, intuiții.

(Va urma).

N. Bagdasar

ANCHETE SOCIALE

Situația meseriașilor în Ardeal

Din însărcinarea, „Mișcării social-economice” am întreprins o anchetă cu privire la situația meseriașilor români în Ardeal. Am ales în acest scop unul din cele mai interesante și mai caracteristice centre din această regiune, urmând ca în viitor să continuăm anchetele și în alte localități, după putință și împrejurări.

Acest centru e comuna Poiana din jud. Sibiu. Comuna aceasta, situată la o altitudine foarte mare, cum n'o au decât vre-o 2—3 localități din întreaga țară, s'a putut totuși desvolta atât de bine, încât azi are o populație de peste 5000 de suflete, români curățți, de religie ortodoxă. Ca exterior are înfățișarea unui orașel de munte, cu o piață spațioasă în centru și cu toate clădirile publice necesare, biserici, școală, primărie, restaurante și localuri de prăvălii.

Departarea dela capitala județului e de circa 40 de klm., iar de linia ferată Sibiu—Alba-Iulia, prin gățile Săliște sau Mercurea, de circa 20 klm., cu ureș mare și anevoios spre Poiana și cu scorburi tot atât de accidentat spre liniile principale de comunicație cu restul țării.

Având în vedere situația aceasta geografică extrem de neavantajoasă, te prinde mirarea cum s'a putut desvolta un așezământ omenesc atât de populat, și în acelaș timp ținând pas cu toate progresele vieții din Ardeal. Mirarea aceasta se transformă în admirație pentru tenacitatea acestui popor, când te gândești, că acești locuitori de munte n'au avut nimic la îndemână în locul lor de naștere și toate elementele de traiu necesare au fost siliți să și le procure din mari depărtări și cu considerabile greutate de tot felul.

Ocupația principală a poenarilor a fost și este creșterea vitelor, în deosebi oieritul. În legătură cu această ocupație, care nu se exercita pe loc, acasă, ci la mari depărtări, fie în creeri Carpaților, fie pe Bărăganul românesc și până în Crimeea în Caucaz, s'a desvoltat în mod firesc și un întins comerț cu vitele lor sau cu derivatele acestora.

Paralel cu această ocupație și poate

ca o consecință firească a ei, s'a desvoltat și o categorie specială de meseriași în bransa de piele. E, într'adevăr, curios cum de nu s'a desvoltat în mijlocul pădurilor o industrie a lemnului, dat fiind faptul că materia primă pentru aceasta ar fi fost la îndemână, în vreme ce pie-lăria, care se prelucerează în Poiana, trebuie adusă din orașele destul de îndepărtate. Dar nu numai împrejurarea aceasta ar fi indicat desvoltarea industriei de lemn, ci și condițiunile unor bune debușuri în satele din regiunea de șes ar fi putut să o influențeze destul de mult.

Situația aceasta prezintă, din punct de vedere social-economic, unul din interesele echivoacuri, pe care le întâlnim de altfel și în alte regiuni din Ardeal. În special în satele din regiunile muntoase găsim foarte des acest fenomen social-economic, că populația are de multe ori alte îndelnetniciri decât acelea ce ar părea indicate de situația geografică. Satele acestea apar ca niște celule bine distincte una de alta, fiecare având viața sa sufletească caracteristică, portul, obiceiurile și ocupațiunile deosebite.

În privința aceasta satele din regiunile de șes ale Ardealului se deosebesc foarte mult de cele dela munte. La șes ocupațiunea fiind exclusiv agricultura, s'a desvoltat și viața în mod uniform ca manifestare sufletească, ca port și ca obiceiuri.

Problema aceasta prezintă mult interes și ar merita să fie cercetată în mod deosebit, cu atât mai vârtos că la cele două categorii de sate și situația culturală se prezintă diferit: superioară la munte.

Categoriile de meseriași

Prin acest neînțeles proces sufleteesc s'au desvoltat în comuna Poiana următoarele trei meserii: Cojocăritul, curelăria și pantofăria.

Cojocarii lucrează mai mult pentru aprovizionarea populației localnice, care pare a avea un consum destul de mare, căci acești meseriași nu prea simt nevoia de a cerceta târgurile din apropiere. Poienarii au cojoace cu fason special și caracteristic al lor, frumos împodobite cu flori și cu figuri geometrice. Aceste co-

joace nu se poartă decât în Poiana, satele vecine având portul lor deosebit. Cojocarii fac și căciuli, din piei negre de miel indigen. Oamenii mai înstăriți și cu mai multă civilizație poartă căciuli de astrahan, cari în timpurile dinainte de războiu erau din piei veritabile, aduse de ei din Rusia.

A doua categorie de meseriași o formează curelării. Aceștia confecționează în primul rând articolele necesare în localitate: șerpere (cingători pentru bărbați), hamuri, frâne, șele și alte obiecte trebuincioase în gospodărie. Consumul local al acestor articole nu e însă atât de mare ca să poată întreține această categorie de meseriași, care e foarte numeroasă și sporește mereu. Din cauza aceasta, curelării din Poiana cercetează regulat târgurile de țară, cari cad în raza Deva, Alba-Iulia, Blaj și Sibiu. Ei produc deci marfă de târg, pentru a cărei desfaceră trebuie să facă drumuri lungi dela 20—80 klm., pierzând mult timp și cheltuind o bună parte din câștigul ce-l pot realiza. Cu toate acestea, starea lor materială e înfloritoare.

În aceleași condițiuni trăiesc și muncesc și pantofarii, cari de-asemena fac marfă de târg, pe care o vând la târgurile din aceeași rază.

Alte branșe de meserii sunt mai slab reprezentate și au un interes mai mult local.

Situația socială, profesională și economică

Din punct de vedere social, meseriașii din Poiana au o viață vrednică de relevat. Mulțumită școlai primare din sat, care de multe decenii stă în rândul celor mai bune școli din Ardeal, meseriașii poienarii au primit o educație atât de temeinică, încât au putut, fără a mai fi siliți să cerceteze alte școli superioare, să-și însușească pe cale autodidactică cultura necesară situației și ocupației lor.

Încă în anul 1903 s'au organizat în „Reuniunea Meseriașilor”, care avea, ca și surorile ei din celelalte centre ardelești, caracter curat cultural. Prin conferințe, șezători, sală de lectură cu ziare și reviste bine alese și prin o bibliotecă, care azi numără la 400 de volume, membrii acestei reuniuni, — și toți meseriașii, maestri și calfe, făceau parte din reuniune, în care au intrat mai târziu și comercianții, — au putut să-și sporească continuu cunoștințele. În fruntea acestei mișcări culturale au stat totdeauna intelectualii din localitate, îndeosebi învățătorii. În astfel de condițiuni desvoltarea lor social-culturală a fost în continuă creștere și vremurile de azi, cu libertatea națională nestingherită, i-au găsit întregi la suflet, conștiinți de menirea lor în viața economică a țării. La desvoltarea spiritului lor viu și social a contribuit desigur foarte mult și împrejurarea, că au fost nevoiți a cerceta târgurile și astfel au venit în contact direct cu civilizația dela orașe. Generațiile mai tinere și-au făcut educația și la școala de ucenici, care a funcționat în condițiuni foarte

bune până la războiu. Azi regretă cu toții, că această școală nu mai poate funcționa, din cauză că comuna politică, care o întreține înainte de războiu, nu mai are mijloace s'o deschidă din nou. Din lipsa acestei școli, ucenicii de după războiu nu mai sunt așa bine pregătiți, și atât din punct de vedere cultural cât și profesional generația care se ridică acum și formează meseriașii români din viitor este în declin simțitor față de cea dinaintea de războiu. E o constatare tristă dar adevărată, care n'o facem noi, ci o fac însuși măestrii bătrâni, cari sub regim străin au ridicat einstea meseriașului român, care nu era apreciat numai în satul său dela munte, ci era căutat prin toate târgurile pentru mărfurile lui bine confecționate. Decăderea profesională aduce cu sine în mod fatal și decăderea economică, dat fiind că la aceasta mai contribuie și alte împrejurări, de cari vom vorbi mai la vale.

Doleanțele meseriașilor

În convorbirile ce le-am avut cu fruntașii meseriașilor din Poiana, aceștia și-au arătat păsurile profesionale și doleanțele, indicând, cu mult bun simț și judecată, mijloacele cari le-ar putea fi de folos în viitorul mai apropiat.

Între păsurile profesionale au arătat, afară de cheștiunea școlăii de ucenici, și consecințele grave ce le are pentru dezvoltarea meseriilor politica școlară, care constrânge pe băieții din școala primară dela sate să urmeze 4 ani regulat și 3 ani în școala de adulți. În cazul din Poiana, mulți copii vin dela munte abia când împlinesc 10 ani. La etatea asta acești copii nu mai au când termina școala primară, în care intră la 10 ani, și astfel nu mai au nici puțința de a intra ucenici. Urmarea acestei dispozițiuni e, că băieții se sustrag dela școală și neputând intra la meserii se retrag din nou la munte unde devin ciobani. În felul acesta a scăzut în mod considerabil numărul ucenicilor la meseriile din Poiana.

Alt neajuns profesional e faptul, că în România întregită s'au dat din considerațiuni politice, dreptul de târguri de țară la foarte multe sate fără nici o importanță. Meseriașii cari lucrează marfă de târg sunt nevoiți astfel să cerceteze îndoit și întreit de multe târguri, fără a vinde mai mult, dar pierzând timpul scump și făcând cheltuieli de prisos.

Cea mai mare povară, care apasă azi asupra meseriașilor, este lipsa complectă de credit. Fabricanții de materii prime nu mai creditează ca în trecut, iar mărfurile fiind foarte scumpe, pregătirea stocurilor pentru târguri reclamă capituluri mari, de cari nici un meseriaș nu dispune în timpurile de azi. Creditele la bănci sunt greu de obținut, și sunt foarte scumpe pe când se găsesc, încât nu rentează.

Cu trei ani în urmă și-au făcut și o cooperativă, care îi ajută însă deocamdată numai la aprovizionarea cu cereale.

(În urma intervenției noastre, făcută după această anchetă, la „Credital Indus-

trial” din București, s'a acordat pe seama meseriașilor din Poiana un împrumut corespunzător.)

Speranțe spulberate

Am constatat și în Poiana, ca și la meseriașii din alte centre din Ardeal, credința și nădejdea, că în România întregită se va găsi modalitatea ca meseriașii români să poată fi atrași într'un mod sau altul, în combinație pentru furniturile la stat și la armată. Pe timpul regimului ungar am cunoscut meseriași români, curelari și pantofari, cari au reușit, în combinație cu industriași mai mari, să furnizeze pentru stat și armată. Pentru ce nu s'ar putea face acest lucru și acum? Curelarii din Poiana, d. e., ar putea foarte bine să lucreze hamuri, frânci și șele pentru armată, iar pantofarii bocanci. O inițiativă în direcția aceasta ar fi foarte necesară, căci prin ea s'ar salva o clasă de oameni vrednici și de mare importanță pentru viitorul economiei naționale. Romanizarea orașelor numai prin clasa de mijloc a meseriașilor se poate face mai ușor și mai repede.

Problema meseriașilor români în Ardeal ar trebui să fie printre cele mai serioase probleme de stat și preocupări ale guvernului.

Ce citesc meseriașii

Ca zi pentru aceasta anchetă am ales o Duminică, fiindcă în ziua asta e târg de săptămână în Poiana și atunci toată lumea e acasă. Sosit acolo la ora 11 dimineața, m'am dus de-adreptul la sediul „Reuniunii Meseriașilor” unde am găsit întruniri pe cei mai mulți dintre ei, printre cari mulți vechi cunoscuți.

Masa din sala de lectură era plină de ziare și reviste, toate abonate, căci timpul când aceste reuniuni primeau publicațiunile gratuit a trecut cu războiul și, desigur, pentru totdeauna. Din București primesc regulat ziarul „Universul”, „Argus” și „Cuvântul” și revista „Sănătatea”, iar din publicațiunile ardelenesti: „Foaia Poporului”, (Sibiu), „Lumea și Țara” și „Cosinzeana” (Cluj) și „Solia Dreptății (Orăștie).

Averea reuniunii în numerar se ridică la vre-o 45.000 lei, cari formează diferite fonduri cu destinațiuni precise. Numărul membrilor e de aproape 200 meseriași și comercianți.

Încă înainte de războiu meseriașii din Poiana aveau o fanfară bine organizată, care a dat un concert reușit în Sebeșul-săses, pe timpul când subsemnatul prezidam reuniunea meseriașilor din acest oraș. Planul meu era atunci să fac o înfrățire între diferitele reuniuni de meseriași, mai întâiu pe calea culturală și apoi pe teren economic-profesional. Războiul a împiedecat realizarea acestui frumos gând. O încercare de a relua această inițiativă, făcută în primul an după războiu, n'a reușit. Din cele constatate cu prilejul anchetei din Poiana reiese că o inițiativă în acelaș senz ar fi necesară acum. În trecut reuniunile meseriașilor din Ardeal aveau numai scopuri social-culturale. Azi însă cadrele lor s'ar putea

lărgi, ca să cuprindă în ele și cheștiunile profesionale, așa cum le-am schițat în linia generală în expunerea de față.

Ion Băilă

Dr ION MIHU

A închis ochii pe veci în vârstă de 74 ani un fruntaș între fruntași: dr. Ion Mihu, izolatul mecenat dela Vinerea. Se pare că s'gîmtoțit asurzitor al luptei electorale a făcut pe prea mulți să uite a medita mai aprofundat asupra faptelor acestui suflet rar și distins.

Dr. Ion Mihu a fost un spirit creator, un realist care prefera fapta. Și fapta va avea totdeauna superioritate față de înseilarea cuvintelor.

Întăiu de toate dr. Ion Mihu a dat o îndrumare practică vieții omenești din Orăștie unde s'a stabilit ca avocat în 1880. A organizat pe cărturari și țărani în instituții de credit și agricultură. A îndemnat la o viață deschisă de mărturisire a credințelor politice — creînd un club politic românesc al orașului alături de cluburile streine.

Hotărît lucru, dr. Ion Mihu era promotorul acțiunilor încheiate și constructive prin ceace a crescut umitor prestigiul său. Temperament cumpătat, ferm și echilibrat, condus de bun simț, dr. Ion Mihu era predestinat să prezideze anume evenimente ce trebuiau să însemneze o cotitură esențială a vieții publice românești, ori o conservare solemnă a silințelor noastre de emancipare. Conteșe Tisza îl considerase ca pe cel mai ponderat om politic român, posedând autoritatea de a determina comandamentul politic al poporului român la o împăcare între cei doi dușmani seculari: ungurii și românii Ungariei.

Dr. Ion Mihu lasă unul dintre cele mai frumoase testamente: întreaga sa avere de vre-o 30 milioane lei trece în administrația mitropotei din Sibiu obligată să înființeze bibliotecă parohiale pentru popor, să dea o îngrijire deosebită internatului teologilor din Sibiu și să susțină domeniul dela Vinerea la rândul unei ferme model de economie pentru satele românești din împrejurime.

Dar lui Ion Mihu cei dintăii obligați îi sunt pentru totdeauna ziarisții ardeleni. Lor le-a făcut cea dintăii danie însemnată în 1910: 25.000 coroane constituind un fond — evaluat azi la vre-o 300.000 lei — ce urmează să crească neîntrerupt și să ajute pe proletarii condeiului cari sunt prea repede victime ale extenuărilor timpurii fizice și intelectuale.

Presa românească din Ardeal îi este îndatorată pentru contribuția munificență a decedatului la înfiriparea rosturilor gazetărești.

În memoria mecenatului dela Vinerea noi ziarisții români din Ardeal, ca o expresie trainică a pietății și recunoștinții noastre să luăm inițiativa ridicării unui monument, deasupra mormântului — aere perennius.

Ion Clopoțel

Viața lui Lenin

(Urmare).

Din 1908 la 1911 Lenin trăi la Paris. Aceasta a fost perioada cea mai penibilă a vieții sale, căci abea avea cu ce să-și plătească masa și nu odată suferi de foame. În acest timp, în Rusia, mișcarea muncitorească lăncezia sub loviturile unei reacțiuni orbe în ferocitatea sa. În mijlocul acestei prigoane, mulți se plecară, învinși; alții zăceau înlănțuiți în închisori sau degerau prin pustiile de ghiață ale Siberiei, toți începură să se îndoiască. Singur Lenin nu-și pierduse încrederea în puterea de luptă a clasei muncitoare ruse. În Parisul acela imens, luptându-se cu lipsuri mari Lenin își continua cu perzistență diabolică, activitatea sa revoluționară. Lucra pentru partid, îmbogățindu-și cunoștințele în marile biblioteci pariziene. „La această epocă Lenin desăvârșea munca enormă de teoretician. Un fel de lăncezeală literară începea pe acea vreme, o adevărată decadentă a literilor: se părea că, în doctrina marxistă, în mediul muncitoresc se vor introduce ideile corupte ale filosofiei burgheze. Timp de doi ani Lenin nu ieși de loc din Biblioteca Națională a Parisului și săvârși o muncă așa de importantă, încât chiar profesorii burghezi, cari voiau să-și bată joc de lucrările sale filosofice, spuneau că nu pot să înțeleagă cum a putut un om în doi ani, să citească atâtea cărți”. (G. Zinoviev, „Lenin”, pag. 26).

Fructul acestei munci intelectuale necurmată, este cartea, de un mare răsunet în cercurile filosofice: „*Materialism și empiriocriticism*” un fel de răspuns la cartea intitulată „*Schiță a filosofiei materialiste*” scrisă de niște partizani ai săi Lunaciarsky, Bazarov, Inehivici etc., inspirată, întru câtva, de filosofia idealistă germană (Arenarius Mach etc.). În cartea sa „Lenin dă dovada unui spirit filosofic pătrunzător și a unei documentații adânci: ne apare ca un materialist

consecvent, dușman feroce al oricărei deviațiuni spre idealism”. (H. Guilbeaux „Le portrait” etc., pag. 32).

În anul 1911 muncitorimea rusă începe să renască la viața politică. Reapar ziare socialiste și reviste marxiste astfel la Petersburg *Zvezda* (Steaua); iar la Moscova *Mysl* (Cugetarea).

În Duma deputaților, pătrund câțiva deputați muncitori. Cel care lucra, însă, și pentru ziare și pentru grupul parlamentar era Lenin. El știa să însuflească câtorva deputați muncitori parlamentarismul revoluționar. Simplii proletari veniau în streinăta pentru a lua sfaturi dela Lenin. Astfel, mecanicul Badaief, deputat muncitoresc, veni odată ca să-l întrebe ce atitudine va trebui să ia în fața bugetului. Lenin se puse pe răs și în cele din urmă, îi răspunse: „Dragul meu, la ce servește bugetul și toate celelalte legi burgheze? Tu ești un muncitor și Parlamentul nu-i făcut pentru tine. Du-te și spune cum te vei pricepe, în fața Rusiei întregi, ceva din viața muncitorească, zugrăvește ororile temniței capitaliste, îndeamnă pe muncitori la revoluție și aruncă în fața deputaților acestei Dume negre cuvintele de mizerabili și exploatare. Depune un proiect de lege, după care peste trei ani toți exploatorii să fie spânzurați de felinare. Și acesta va fi adevărul nostru proiect de lege!”

Iar mecanicul Badaief vorbi, cum l-a învățat Lenin, în vasta sală a palatului Tauridei, în fața tuturor lacheilor țarului, învesmântați în fracuri și împodobiți cu decorații. Între timp, în sânul social-democrației ruse, cele două fracțiuni era în luptă neîntreruptă. Majoritatea lucrătorilor începu să încline spre bolșevici, al căror jurnal „*Pravda*” era din ce în ce mai mult citit.

Guilbeaux, în cartea amintită, ne dă următorul tablou al situației celor două fracțiuni. El e redat după „*Leipziger Volkszeitung*” din 21 Iulie 1916.

Grupuri de lucrători	Pravdiști		Menșevici	
	Nrul cotizanților	Suma în ruble	Nrul cotizanților	Suma în ruble
Grupuri de lucrători	2873	18.934	671	5296
Grupuri de nelucrători	713	2650	423	6760

În 1912, Lenin părăsește Parisul pentru Galiția și după conferința bolșevică dela Praga, stabilește la Cracovia, baza activității politice a partidului său. De aci, Lenin începu să scrie des, la zărele bolșevice. *Zvezda* și *Pravda* și să dea instrucții, neîntrerupt tuturor organizațiilor muncitorești din Rusia. El era conducătorul efectiv al lor în lupta de eliberare ce o duceau.

„Imi amintesc, scrie Zinoviev, prima adunare a muncitorilor metalurgiști din Petersburg 1913. Două ore, după ce lista candidaților propuși de noi la direcțiunea *Ununii* reușise în adunare (și aceasta

era pe atunci un mare succes pentru noi), Lenin primea deja dela metalurgiști o telegramă de felicitare. El trăia la mii de kilometri, dar era sufletul mișcării muncitorești din Petersburg”. Dela 1912 la 1914 mișcarea revoluționară se lărgeste. În 1913 mai mult de un milion și jumătate de greviști participă la greve; în 1914 numărul lor se ridică la mai mult de două milioane.

Să vedem atitudinea lui Lenin înainte de începerea măcelului mondial.

Incă dela congresul dela Stutgard, unde i-se respinse rezoluția sa asupra războiului,

lui, Lenin nu mai credea în „revoluționarismul” socialiștilor internaționalei II. Izbuenirea războiului, îi surprinse, pe Lenin și Zinoviev, în Galiția, într'un sat din munți. Aci făcură ei cunoscutul pariu asupra atitudinii, pe care o vor adopta-o socialiștii germani față de războiu. Zinoviev susținea că ei se vor abține dela votarea creditelor. Lenin credea că, de bună seamă, nu vor lupta efectiv contra războiului, dar cel puțin, pentru a-și avea cugetul împăcat, vor vota *contra lui*.

„Noi nu măsurasem — scrie Zinoviev — până la adevărata înălțime mișelia acestor domni ai „apărării naționale”. Socialiștii din internaționala II, au dat complet faliment. Ei votară *pentru credite*.”

Când primirăm primul număr al ziarului „*Vorwertz*”, organul oficial al social-democrației germane, care ne aducea noutatea votării creditelor, Lenin mai întâi nu voia să creadă... Nu este posibil spunea el; de bună seamă este un număr falsificat al ziarului. Mizerabili burghezi germani, desigur că l-au publicat pentru a ne sili pe noi să trădăm internaționala!” Vai! nu era așa. Se adevăra, în curând că socialiștii „apărării naționale” votaseră, în adevăr, creditele militare.

Când Lenin se convinsese de aceasta, primul său strigăt fu: „A doua internațională a murit!”...

Autoritățile austriace l-au arestat pe Lenin, pe care-l știau drept un revoluționar primejdios și l-au ținut închis timp de 15 zile. În cele din urmă, Lenin și Zinoviev căpătară învoire să plece în Elveția, unde se stabiliră la Zürich, înconjurați de alți 7 prieteni, printre cari și Radek. Se știe că șefii internaționalei II aprobă războiul. Wanderwede trimise o telegramă comitetului partidului bolșevic, prin care îl îndeamnă să oprească lupta contra țarismului și să aprobe războiul contra Germaniei. Comitetul răspunse printr'un *nu* categoric. Incepu apoi o campanie acerbă contra războiului. Rezoluții, broșuri, manifeste, ziare, toate scrises de Lenin, denunțând războiul drept un războiu imperialist; iar atitudinea socialiștilor drept o trădare față de clasa muncitoare, fură trimise tuturor fruntașilor socialiști. Cuvântul de ordine al lui Lenin era: „Transformați războiul imperialist actual într'un războiu civil”.

În lupta neîntreruptă contra războiului, Lenin fu unul din organizatorii faimoasei conferințe pacifiste dela *Zimervald* (5-8 Sept. 1915), la care luă parte Karl Liebknecht, Rosa Luxemburg și Ledebour din partea Germaniei; Karl Radek pentru Austria, Lenin, Zinoviev, Martov și Cernov pentru Rusia și Platm și Grimna pentru Elveția. La această conferință, ca și la cea următoare dela *Kivthal* (24-30 Aprilie 1916), Lenin propuse contra războiului măsuri extreme, ca de exemplu: sabotarea serviciului militar, greve generale și revolte armate, cu scopul precis de a provoca o revoluție europeană. „E un fapt curios, scrie I. Don Lévine, că Cernof, șeful socialiștilor revoluționari ruși și viitor președinte al Constituantei

care mai târziu se va duce în rândurile lui Colceag, pentru a lupta contra guvernului sovietic, era, în acel moment, mai ireconciliabil decât Lenin însuși. Când acesta prezentă la Zimervald, textul unei propuneri, Cernof spuse lui Raddek, că o va vota numai dacă termenii vor fi înlocuiți cu unii mai tari. — „Mai bine e să nu schimbăm nimica, căci altminteri acest imbecil ar fi în stare să semneze cu adevărat și să ne compromită ca semnătura lui”, observă Lenin râzând (I. Don Lévine „Lénine” pag. 34). În toate rezoluțiile sale, Lenin nu înceta să denunțe drept oameni ai burgheziei, pe socialiștii internaționalei II ceeace, nu era, întotdeauna exact și din care cauză aveau loc conflicte pe această temă, cu ceilalți socialiști.

„Chiar la conferința dela Zimervald, am fost combătuți de oameni moderați și de oameni de acțiune ca Rakovsky și italianul Seratti. Imi amintesc foarte bine cum socialistul român Racovsky își sufleca mâncile cămășii pentru a se înhăța cu Lenin și cu mine, deoarece declarasem: „Martof este un agent al burgheziei”.

„Cum îndrăzniți să ne spuneți asemenea lucru? strigă Rakovsky, noi cunoaștem pe Martov de douăzeci de ani! Noi răspundeam convinși: „Și noi cunoaștem pe Martov nu de mai puțină vreme, dar vă afirmăm că tot ceeace este onest printre muncitorii ruși vor veni cu noi împotriva războiului și că Martov va apăra punctul de vedere burghez” (Zinoviev „Lenin” pag. 32).

Și pentrucă Lenin vorbea mereu despre datoria ce o au socialiștii din țările beligerante de a provoca revoluția, socialistul german Ledebour îi spuse, într'un rând: „Dta, care ești în streinătate faci apel la războiul civil; aș voi să-l văd cum l-ai face în Rusia!” Lenin îi răspunse liniștit: „Eu trăiesc acum în streinătate pentrucă m'au trimis aici muncitorii ruși. Când va sosi ora vom ști să fim la posturile noastre”.

Și Lenin s'a ținut de cuvânt!

În tot timpul războiului, Lenin trăi în Elveția, la Berna sau Zürich, organizând cercetări muncitorești și scriind neîncetat, broșuri și articole, îndemnând pe socialiștii din toată lumea la războiul civil. Biuroul stângei Zimmerwaldiene, în care rolul de director aparținea lui Lenin, publică în nemțește și franțuzește niște foi, broșuri și trei numere din revista *Verboten* (Interzis!)

Se înțelege că activitatea lui Lenin nu convenea burgheziei; profesorii burghezi germani îl numiau pur și simplu nebun. Lenin își urmă însă liniștit drumul său. La Zürich, pe tot timpul războiului, trăi într'un cartier sărac, în casa unui cismar, aproape de acoperiș, la mansardă, și duceând o mare lipsă. Evenimentele însă se precipitau. Țarismul se clătina. Viermele revoluției rodea, cu tărie, temelia societății feudalo-burgheze din Rusia. Armata se desorganiza, cerând pace. Țăranii se răscelau, cerând pământ. Muncitorii făceau greve, cerând pâine... Iar din man-

sarda cismarului din Zürich, un om urmărea cu atenție toate aceste frământări și calcula cu precizieuna matematică loviturile, ce avea să le mai dea și el acestui muribund colos, care a fost Rusia țaristă!...

În adevăr țarismul începuse să moară... La 17 Decembrie 1916 (stil vechiu) Rasputin — celebrul călugăr — este asasinat, căzând în cursa complotului organizat de principele Jousoufov, de marele duce Dimitrie Pavlovici și de deputatul Puriceavici. Cel mai bun sfetnic al coroanei perise... Țarul era desorientat. La 14 Februarie se convocă Parlamentul! Prea târziu însă. În ziua de deschidere, trei sute de mii de muncitori se pun în grevă, la Petersburg, și manifestează pe străzi contra războiului; poporul infometat devastează birturile și restaurantele. Din toate părțile nu se auzea decât cuvântul: *pace!*

La 24 Februarie 1917, grevele prezistă. Se manifestează din nou sgomotos, pe străzi, cerându-se pace!

Prezidentul consiliului Protopopov ordonă regimentelor cu mitraliere să tragă. La 26 Februarie, soldații trag în mulțime; mitralierele intră în acțiune; victimele sunt numeroase. Soldații însă încep să treacă de parte mulțimii revoltate. Prezidentul Dumei, Rodzianko telegrafiază țarului, implorându-l să încredințeze guvernul unei persoane „ce se bucură de încrederea țării”. „Orișice întârziere e fatală — adaugă el. Țarul nu răspunse însă nimic. La 27, se revoltă și garnizoana. Regimentul Volinsky iese cel dintâi din cazarma sa; regimentele Preo-

bajensky și Litovsky se adaugă la revoltă; cu muzica în frunte, cele trei regiamente pornesc pe străzi; arsenalul este devastat; iar șeful său asasinat. Mulțimea liberează din închisori, pe deținuții politiei și dă foc direcțiunii închisorilor. În urmă, revoluționarii pun mâna pe fortăreața sfântul Petru și Pavel. Rodzianko trimite o nouă telegramă țarului: „A venit ceasul, când se va decide soarta patriei și a dinastiei”. — Înțeleptul răspuns al țarului de data aceasta, nu întârzie ca să sosească: dizolvarea parlamentului!...

Se formă grabnic un comitet însăcinit cu menținerea ordinii, la Petersburg și care se compunea din: Rodzianko, Miliukov, Cheidze, Kerensky. În seara aceleiaș zile este ales comitetul executiv al primului soviet muncitoresc: Cheidze (mencevic) e prezident; Kerensky (travailist) și Skohelov (mencevic) sunt vice-prezidenți. Evenimentele revoluționare se precipită: peste tot se constituiesc soviete locale. La 28, apare primul număr din ziarul sovietelor *Isvestia*. La 1 Martie guvernământul provizoriu este format sub președinția prințului Lvov; *Miliukof* la externe; Kerensky la justiție; în aceiaș noapte, în trenul său la gara Pskov, marele eveniment istoric se consumă: țarul își semă abdicarea.

Prima revoluție rusă se înfăptuise! Țarismul era doborât! Lupta viitoare se va da între guvernământul provizoriu și soviete, încăpute pe mâna partidului bolșevic, care începu să desvolte o intensă activitate prin ziarul *Prvada*.

N. N. Matheescu

FIGURI REPREZENTATIVE

Vasile Pârvan

Cuvânt spus la ziua morții în numele universității din Cluj

Universitatea din Cluj mă trimite să spun cuvântul ei de închinare și de despărțire celui plecat în lumea veșniciei.

Să spun cuvântul de pietate și de recunoștință celui care, cel dintâiu, i-a dăruit sufletul lui de precursor și gândul lui de inspirat în primii pași pe cari îi făcea instituția noastră la viața nouă și îndrăzneată.

În cele dintâi zile ale unității definitive ale statului nostru, el, cel dintâiu, și-a îndreptat gândul spre noul centru de unde trebuia să pornească o nouă lumină pentru luminarea oamenilor în spirit românesc.

„Desfă-ți dară aripile, suflet al națiunii mele, lovește cu ele puternic și larg aerul luminii de jos și ia-ți ca un vultur sborul în zările senine și curate. De acolo ochii tăi vor vedea, încă mai limpede, întreaga icoană a lumii și a vieții, dar nu vei mai respira miasmăle aducătoare de somn, inerție și moarte ale putreziciunii materiei care dospește în adâncuri”.

Cuvintele lui au fost.

Cuvintele de sancționare în ziua când universitatea noastră primea binecuvân-

tarea spiritului românesc.

Infiorați l-am ascultat în ziua aceea pe el marele cercetător de adevăruri, îndrăznețul creator de gânduri, mândrul răscolitor de energii, tânărul trezitor de pasiuni, avântatul îndrumător de idealuri.

Era ziua marilor întrebări: care este calea pentru căutarea adevărului, care este taina apropierii frumosului, care este puterea de înțelegere a începutului și a mărginirii lumii, a vieții și a lumii care este dincolo de viață.

Mari întrebări la para cărora sufletul său în perpetuu frământare arse se din anii tinereții. De atunci plutea pe mările azure ale lui Homer și se năzuia mereu spre înălțimile senine ale lui Plato.

Născut într'un sat al binecuvântatei Moldove, de unde au pornit istoricii și cugetătorii noștri de veacuri, sufletul lui aducea prin naștere simțul pentru pătrunderea celor ce au fost și nu mai sunt și puterea de cugetare asupra aspirațiilor oamenilor spre adevăr și frumos.

Apropiat de cultura helenică drumul spre ritmul Olimpului etern i-a fost arătat.

Acest ritm l-a încălzit, acest ritm l-a înălțat pe el și acest ritm l-a propovăduit el ucenicilor săi, ritmul spre puterile eterne și înălțimile universale ale culturii națiunii noastre.

Deschizător de drumuri în știința grea a cercetărilor, castrele romane, Salsovia, Tropaeum și Ulmetum, cetățile helenice de la Dionysopolis, de la Callatis cea mult dragă, dela Tomis și dela Histria, unde dela cele dintâiu lumini viorii ale răsăritului până la liniștirea razelor amurgului, permanent în mijlocul zidurilor și pietrilor mărturisitoare ale altor veacuri, privia lumina vie a cerului de vară, zarea fără sfârșit a mării și bucuria rodniciei pământului, castre și cetăți desgropate din pământ, îi aduc astăzi cuvântul de pioasă recunoștință, căci prin el au fost chemate din nou la viață în lumea noastră și în lumea tuturor învățaților lumii.

Pătrunzând tot mai adânc în ascunzăturile pământului, de acolo din întunericul până la care nimeni înaintea lui n'a îndrăznit să se apropie, el magistrul neîntrecut, al nostru al tuturor, a aruncat lumina asupra vieții getice și a înălțat cel mai vrednic și mai trainic monument celor dintâiu strămoși ai pământului românesc.

Opera de istorie și arheologie alui Vasile Pârvan

Încă pe vremea când urma cursurile Facultății de Litere din București ca elev al dlui prof. N. Iorga și al răposaților istorici D. Onciul și Ion Bogdan s'a făcut cunoscut prin mai multe studii mărunte de istorie națională (1903-1905) a căror listă o putem afla întreagă la începutul cărții sale despre Istoria creștinismului daco-roman, apărută în 1911. Amintesc aci numai pe cele mai însemnate: Alexandrel Vodă și Bogdan Vodă. Șapte ani din Istoria Moldovei (1449-1455), București, „Minerva”, 1904 și Relațiile lui Ștefan cel Mare cu Ungaria, București, „Socec”, 1905. Iar din 1906 începe seria de opere consacrate anticității daco-greco-romane cu un studiu: Câteva cuvinte cu privire la organizația provinciei Dacia Traiană, București, C. Göbel, 1906, un mic repertoriu bibliografic al chestiunii, pus la curent cu toate publicațiile din Apus.

În acelaș an apare la București, dar cu o prefață din Berlin, unde-și urma studiile de specializare în istoria antică, Salsovia, care conține deasemenea mult material de bibliografie pentru stăpânirea romană la Dunărea de jos și pentru castelul Salsovia, în Dobrogea, unde se descoperise o inscripție inedită.

Urmează apoi teza sa de doctorat, trecută la Breslau cu Conrad Cichorius, vestitul cercetător al Columnei lui Traian, Die Nationalität der Kaufleute im römischen Kaiserreiche, Eine historisch-epigraphische Untersuchung, 1909, pp.

Ucenicii l-au urmat, puțin la început, tot mai mulți cu trecerea anilor, l-au urmat și l-au ascultat și astăzi datorită lui, văile, colinele, munții și câmpurile, țărnicurile mării și poienile pădurilor, sunt în cercetare spre a afla adevărul asupra oamenilor și lucrărilor lor, de pe cuprinsul țării noastre, cu mii de ani înainte de Christos.

În mijlocul învățaților, la Roma, la Paris, la Oxford, sau în altă parte, ne simțim mândri să-l știm pe el și mulțumiri aducem zeilor că ni l-au dăruit neamului nostru.

Inconjurat de ucenicii lui pentru știință și pentru înălțarea sufletelor colinda țara minunată a Italiei, de multe ori căuta înțelegerea măreției veacurilor printre mormintele de pe Regina tuturor drumurilor din apropierea Romei, sau privirea i se opria în fața chiparșilor așezați la căpătâiul celor adormiți întru veșnicie.

Secole vor trece și numele lui va rămâne veșnic printre noi, nime de biruință și de lumină asupra celor pământești și zădarnice, căci pentru el Thana - tos nu poate să fie zeu al întunericului, ci al veșniciei lumini, revărsate din priso - sul inimii lui asupra noastră.

Em. Panaitescu

132, lucrare de mare valoare și unică pentru subiectul ce tratează, întemeiată pe statistica unui bogat material epigrafic și care dă o însemnată contribuție la istoria comerțului roman și la rolul economic al diferitelor națiuni supuse Romei, motiv pentru care o aflăm citată pretutindeni în studiile de specialitate.

Cu opera M. Aurelius Verus și L. Aurelius Commodus A. D. 138-161, Studiu istoric, București, Minerva, 1909, pp. 239, un fel de monografie a împăratului filosof M. Aureliu, cu un excurs asupra filosofiei stoice câștigă catedra de Istorie antică la Universitatea din București, la o vârstă foarte tânără — 27 de ani. Reputația lui științifică bine întemeiată îl ridică de grabă și la rangul de membru activ al Acad. Române. Demnitățile și onorurile ce i-se atribuiau cu înlesnire și fără multă așteptare, datorită și unei soarte binevoitoare, îl făceau și mai activ, căutând parcă să dovedească, prin nouile opere ce publica an de an, că-și ilustrează cu vrednicie situațiile înalte la care ajunsese. Înșir aici celelalte lucrări ale sale, care alcătuiesc cu toate o bogată operă științifică în domeniul istoriei antice și al arheologiei:

Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-roman, Buc. Socec, 1911, în care pe baza mărturiilor epigrafice tratează răspândirea creștinismului în Illyricum, la Dunărea de jos, și în Dacia încă din sec. III, căutând să precizeze și terminologia noastră creștină de ori-

gine latină.

Cetatea Ulmetum I, 1912: Descoperirile primei campanii de săpături din vara anului 1911. (Anal. Ac. Rom.), cu o hartă a Dobrogei cu toate așezările și drumurile antice și cu următoarele capitole: I) Zidul de înconjur al cetății; II) monumente antice găsite în mine sau descoperite în ziduri (inscripții); III) descoperiri mărunte (monete, cărămizi și olane, ceramică, arme, bronzuri, obiecte de sticlă, os, piatră și lemn); IV) Considerații istorice.

Descoperiri nouă în Scythia minor, 1913 (An. Acad. Rom.) cuprinzând mai multe studii mărunte despre Dobrogea antică: I) Cetatea Capideva; II) știri din Corsium; III) știri nouă dela Troesmis; IV) știri din Noviodunum; V) un Mithraeum la Acbunar; VI) cimitirul roman dela Râmnicul-de-jos; VII) castrul roman dela Pantelimonul-de-jos; VIII) stâncile cu inscripții grecești din pădurea Șeremetului.

Cetatea Tropaeum, Considerații istorice, Buc. 1912, excelentă monografie asupra acestei așezări antice și a ruinelor descoperite lângă Adam Clissi.

Castrul dela Poiana și drumul roman prin Moldova de jos, 1913 (An. Ac. Rom.) cu următoarele 4 capitole: I) Castrul dela Poiana; II) Așezarea romană dela Șendreni; III) Castrul dela Barboși; IV) Drumul roman pe valea Siretului.

Cetatea Ulmetum II, 1 (1913): Descoperirile campaniei a doua și a treia de săpături din anii 1912 și 1913 (An. Ac. Rom.) cuprinzând: I) Zidul de înconjur al cetății; II) Clădiri în interiorul cetății; III) Descoperiri mărunte (monete, bronzuri, arme și instrumente de fier, plumb, ceramică, cărămizi, obiecte de sticlă, de os, corn și piatră).

Cetatea Ulmetum II, 2 (1913) cuprinde: Inscripții și monumente figurate; Considerații istorice.

Știri nouă din Dacia Malvensis, 1913 (An. Acad. Rom.), unde sunt adunate mai multe studii despre anticități din Oltenia și Muntenia printre cari amintesc: I) Drobeta; II) Răcari (Malva); III) Romula; IV) Sucidava (Celei). Rezultatele descoperirilor acestora erau comunicate învățaților apuseni prin largile rezumate franceze ce însoțesc studiile lui Pârvan din Anal. Acad. Rom. și în Archäologischen Anzeiger din Jahrbuch des kaiserlichen deutschen Archäologischen Institutes, Berlin 1912, 1913 și 1914.

Cetatea Ulmetum III, (1915): Descoperirile ultimei campanii de săpături din vara anului 1914, cuprinzând: I) Clădiri în interiorul cetății; II) Inscripții și monumente figurate; III) Descoperiri mărunte.

Notes d'archéologie thrace (Bulletin de l'Institut pour l'Etude de l'Europe sud-orientale, Juin 1914, p. 126 și urm.) în care încearcă o descifrare a inscripției trace de pe inelul aflat în Bulgaria la Zerovo.

Histria IV. Inscricții găsite în 1914 și 1915 (1916, An. Ac. Rom.) cuprind interpretări magistrale de inscripții, care permit restabilirea istoriei acestei înfloritoare colonii grecești din sec. VI a. Christos până în epoca lui Justinian.

Gânduri despre lume și viață la Greco-Romanii din Pontul Stâng, Buc. 1920, întemeiate mai ales pe mărturiile epigrafice.

Gerusia din Callatis, 1920 (An. Ac. Rom.). Un larg comentariu istoric al unei inscripții din Mangalia cu precizări asupra organizației acestei colonii dorice și a unor sărbători necunoscute, celebrate aici.

I primordi della civiltà romana alle foci del Danubio în revista *Ausoniam, Roma, X, 1921, p. 187—209.*

Această lucrare este o editare mai savantă a încercării de popularizare a rezultatelor sale științifice, publicate în colecția Țara Noastră cu titlul: Incepăturile vieții romane la gurile Dunării, Buc. Cultura Națională, 1923, cu numeroase ilustrații de ruine și monumente antice (247 pagini).

Considerațiuni asupra unor nume de râuri daco-scitice, 1923 (An. Acad. Române).

Histria VII. Inscricții găsite în 1916, 1921 și 1922, (1923 An. Ac. Rom.) 61 de inscripții importante, comentate și completate cu priceperea și pătrunderea extraordinară a ilustrului răposat, care făcea din el în primul rând un epigrafist de cea mai mare valoare, recunoscut ca atare de forurile competente ale Apusului, cu care colabora la Supplementum epigraphicum graecum, ce apare la *Leyden* sub direcția lui Hondius.

Note di geografia antica în „*Revista di Filologia e di Istruzione classica*”, Torino, 1923, p. 333—343 (Ordessus-Odessa și Uscudama-Adrianopoli).

Municipium Aurelium Durostorum în aceeași Riv. di Filologia, 1924, p. 333 și urm.

Dintre ultimele publicații cele mai însemnate sunt fără îndoială următoarele două:

La pénétration hellénique et hellénistique dans la vallée du Danube, în „*Bulletin de la Section Historique de l'Acad. Roum.*” X, 1923. Buc. Cultura Națională, comunicare ținută la congresul al V-lea internațional al Științelor istorice dela Bruxelles, în Aprilie 1923. Cercetarea aceasta de natură arheologică întemeiată mai ales pe descoperirile mărunte din câmpia munteană dovedesc pentru prim dată ce rol au jucat relațiile comerciale cu grecii în dezvoltarea civilizației geto-dacice dela Dunăre.

În sfârșit monumentală operă, culegeră de materiale și încercare de sinteză cu unele ipoteze îndrăznețe despre epoca protoistorică a Daciei, intitulată *Getica. O protoistorie a Daciei*, în An. Ac. Rom. 1926, textul românesc de 724 pagini, iar cu rezumatul francez, indicele alfabetic și tablele de materie și de figuri 850 pp. + XLIII planșe și 4 hărți. Despre valoarea ei științifică s'a scris puțin până acum în periodicile științifice, căci abia apăruse, dar vom avea desigur prilejul să citim în curând aprecierile juste ale învățaților apuseni despre această ultimă și cuprinzătoare operă a magistrului. El

rea ei științifică s'a scris puțin până acum în periodicile științifice, căci abia apăruse, dar vom avea desigur prilejul să citim în curând aprecierile juste ale învățaților apuseni despre această ultimă și cuprinzătoare operă a magistrului. El

N. Ghiulea: *Asociațiile țărănești*, Buc., ed. Cartea Românească (scriere premiată), lei 58.

— *Cooperativa*, ed. Secției social-economice a Astrei, Cluj 1927, lei 35.

Apariția celor două volume recente ale dlui profesor universitar N. Ghiulea asupra cooperatismului, este prilej pentru oricare intelectual de a-și împlini lacunele cunoștințelor într'un domeniu puțin cercetat și aprofundat la noi. Cu ele se îmbogățește literatura cooperatistă românească — prea săracă până acum. Titularul catedrei de politică socială a universității din Cluj era chemat să supună unei analize sistematice și de detaliu ideea cooperatiei și să formuleze dezideratele aplicării la noi în spirit nou a generoasei ideologii de transformism social.

În *Asociațiile țărănești* d. N. Ghiulea pune întâiu de toate chestiunea organizării muncii peste tot prin invenție, diviziune și asociație — această din urmă fiind gregară — instinctivă la început, coercitivă în epoca servajului medieval, și contrual — liberă în faza modernă. Pentru România se cere imperios aprofundarea problemei de organizare a muncii agrare; autorul tratează diversele puncte de vedere cu privire la pregătirea și îmbunătățirea chimică a solului, selecționarea semințelor și la cultura științifică, situația fiind milenar staționară, căci „cultivăm de mii de ani pământul la fel, fără știință și fără propășire;” o prosperitate reclamă capital circulant, mașini agricole și imobile, — se cercetează caracterul întreprinderii conduse de specialiști, concentrarea producției și luarea măsurilor contra riscurilor felurite ale agriculturilor. O meteahnă a economiei rurale după înproprietăre este lipsa de scule. Capacitatea producției și exportului au scăzut mult, ba chiar și a consumației, deodată cu lichidarea marelui proprietăți, lichidare înfăptuită fără pregătire matură, totuși reforma agrară a ridicat moralul mulțimilor. D. N. Ghiulea afirmă hotărât că „liniștea lumii, oricare i-ar fi devenirea, e în întărirea țărănimii”. Se face necesar ca agriculturii să li se dea educația profesională trebuitoare și să li se deschidă credite pentru crearea inventarului viu și mort. Dar în afară de ajutorul statului mai există un mijloc eficace pentru progresul plugarilor — asociație: „toate fenomenele sociale, fie de orice natură, economice, culturale, etice, estetice, politice, religioase, își găsesc expresiunea cea mai clară, rezolvirea cea mai fericită în asociație și acțiune în comun” — susține autorul cu aceeași credință convingătoare și plină de elan.

Trecând la formele asocierii țărănești d. N. Ghiulea arată piedecile de până aci: individualismul economic al țăranului, raritatea aglomerațiilor sătești și lipsa de educație. Face apoi o expunere a formelor de sociabilitate și sprijin mutual: târla ciobănească, compania năvodarilor, claca, cireada satului etc. Insistă îndelung în urmă asupra rolului educativ al sindicatului și felurilor cooperatiei.

a îmbrățișat aici toate ramurile antichităților preistorice și greco-romane, consumându-și se pare în prelucrarea ei ultimele puteri ale unui trup istovit de silințe înalte și de o boală necruțătoare.

G. G. Mateescu

Discuții și recenzii

Intr'alt capitol autorul analizează doctrinele lui Fourier, Owen, Huber, Schulze, Raiffeisen, arată începuturile cooperatiste în Ardeal („Societatea de păstrare și împrumut” înființată de Visarion Roman în Rășinari la 1868 sub influența săsească) și remarcă rolul băncii *Aurora* din Năsăud asupra celor dintâi bănci populare inițiate de inimoși învățători în vechiul regat. Țăranul s'a ridicat tot mai curajos prin cooperative contra cămătarului, a arendașului și comerciantului.

Rezultatele rodite de către sindicatele agricole în Franța au fost uimitoare. În 1884 s'a și legiferat funcțiunea lor asigurându-le o nouă înaintare. În 1914 existau în Franța 6667 sindicate cu peste un milion membri. Sindicatele au creat o adevărată școală de educație economică populară prin oficiile ce acționau în permanență în mod fericit cu informații exacte agricole. Urmează o largă înfățișare a cooperativelor și mutualităților în Danemarca și Germania.

În capitolul final d. N. Ghiulea se ocupă în amănunte de creșterea cooperatistă a României, care la finele 1923 avea 3747 bănci populare cu 875879 membri. Centrala băncilor populare, centrala cooperativelor sătești și centrala obștiilor au contribuit la înmulțirea cooperativelor.

În a doua carte: *Cooperativa* d. N. Ghiulea critică incisiv și luminos mișcarea cooperatistă din România. Materialul documentar și istoric fiind publicat în cartea precedentă, își ia acum libertatea să fixeze principiile ce călăuzesc cooperatia. Se declară neîncrezător în acțiunea statului de favorizare a cooperatiei, căci statul are un pronunțat caracter burghezo-capitalist. Cooperatia să stea în mâna cooperativelor înșiși desioabăgiți de politicianism, apoi în sollicitudinea tuturor asociațiilor culturale. Adevărat că statul român a contribuit la înmulțirea cooperativelor, — dar cooperatia românească este lipsită de *spiritul cooperatist* care trebuie să rezulte din iubirea de aproapele, din ajutorul reciproc, din simțul jertfei și al sociabilității.

D. N. Ghiulea întreprinde o descriție a cooperatiei în faza utopică și trece apoi la examinarea realismului care a dus la succesul uriaș al „cinstiților pioneri din Rochdale”: o mână de 28 greviști revolțaiți de câștigurile exagerate ale industriei flanelelor au întemeiat în 1844 cu 28 l. sterlinge cea dintâi cooperativă din care au eliminat orice poftă de câștig. Prin caracterul, perseveranța, idealismul și etica superioară a lor au dus la triumf desăvârșit ideea: azi sunt 30 milioane membri cu 160 milioane lire str. Țăsătorii din Rochdale sunt părinții cooperatiei.

În opoziție cu capitalismul cooperatia dă lupta contra concurenței nemiloase, se razimă pe principiul ajutorului mutual, dă înfățișare principiului economic, asigură echitatea de schimb, subordonează producția intereselor consumației, crează proprietatea colectivă și ajută transformarea socială dela care trebuie să așteptăm ca poporul să se conducă singur, deci cooperatia este merită

să ne dea democrația veritabilă a viitorului.

Efectele cooperăției sunt multiple, ea și caracterele ei. Sub raportul social cooperăția face educația profesională, sub cel economic duce la bogăție sporită, sub cel juridic grăbește o societate egalitară, sub cel moral încurajează tendința renunțării la beneficii în dauna altora.

Cooperativa trebuie să se feriască de sistemul marilor întreprinderi capitaliste, pentru a nu deveni ea însăși capitalistă — ceea ce ar însemna moartea ei. Ne trebuie un spirit cooperatist. Cooperăția bine dirijată va fi capabilă să ia locul marilor întreprinderi fără a dăuna civilizației, din contră va intensifica producția de ale cărei roade vor beneficia cu mult mai mulți de cât până aci. Deocamdată cooperăția este restrânsă la grupul clasei mijlocii, întrucât cei bogați n'au interes să o susțină, iar cei săraci nu pot participa în ea din lipsă de

mișloace. Cooperatismul este înrudit cu socialismul sindicalist, căci tinde la organizarea economică și socială a muncii echitabile față de muncitori și tinde la suprimarea salariatului...

Cele două volume sunt încărcate de idei și fapte elovente. Cooperăția are în d. N. Ghiulea o apărare științifică. Pe deasupra bogăției de informație cărțile dlui Ghiulea strălucesc de vervă și elan. D. Ghiulea argumentează cu tot focul unei credințe adânci și hotărâte.

Colaboratorii noștri cunosc fraza sa impetuoasă, plină de avânt și de convingere. De același spirit însuflețitor, combatant și străbătută și expunerea ideilor cooperatiste.

Recomandăm cărțile dlui Ghiulea oricui vrea să se demurească de necesitatea societății cooperatiste.

Ion Clopoșel

ARDEALUL VECHIU

Ardealul în anul 1877

(văzut de un ziarist francez).

Conflictul ruso-ture din anii 1877—1878, în cadrele cărui s'a desfășurat și războiul nostru de independență, concentrat în România și pe teatrul de războiu din Bulgaria un număr foarte însemnat de corespondenți de ai celor mai mari cotidiane din Apus. Unul din acele cotidiane ale vremii, ziarul *L'Univers* din Paris, publică în nrul său din 14 August 1877 un articol * intitulat *Lettres de Transylvanie*. Articolul nu e semnat și e trimis din Buzău cu data de 8 Aug. (același an).

Știrile de proveniență străină despre Ardealul din acea epocă fiind răzlețe și articolul constituind o prețioasă dovadă despre participarea sufletească a românilor de dincoace de Carpați la războiul nostru de independență, îl publicăm în traducere.

Iată-l:

„*Scrisori din Transilvania*”

Buzău, 8 August.

Invrăjbiria raselor și starea de spirit în Transilvania. Ce se poate vedea în Buzău.

Făcui o mică excursie la Brașov. Diferitele curente de păreri, în Transilvania, cu privire la actualul războiu oriental sunt în genere destul de puțin cunoscute pentru a merita să formeze obiectul unui simplu studiu; permiteți-mi deci ca, în acest spirit, să dau mai întâiu câteva noțiuni de geografie indispensabile pentru a putea arunca o privire asupra situației prezente, în această parte a Ungariei. Trei rase de oameni distincte locuiesc în Transilvania: acestea sunt, mai întâi românii, cari sunt în majoritate, în număr aproximativ de 1.500.000; apoi ungurii, cari se ridică la un jumătate de milion și, în sfârșit, mai puțin de 200 mii de sași, aceștia locuind mai ales la orașe și pe un șes foarte vast și roditor, în jurul Brașovului, care se numește *Purzentland* (sic!), după numele unui răușor care-i desenează perimetrul.

Acești sași fură chemați odinioară de pe țărmurile Rinului, după cum se crede, de către regele Arpad (sic!), cu scopul de a-i opune năvălirilor tătare, de-a despăduri *Purzentland-ul* și de-a aduce industria lor în țară.

* El mi-a fost semnalat de un tovarăș de muncă la Biblioteca Națională de aici, d. L. Baidaff, un pasionat bibliograf român.

Ei vorbesc și azi încă limbaul strămoșilor lor, *plattdeutsch-ul*, care seamănă mult cu dialectul german al alsacienilor noștri; ei au moșii întinse și sunt foarte harnici, contrar românilor și ungarilor. Un amănunt caracteristic, în trecere: în orașele și satele Transilvaniei, locuite exclusiv de sași, overi se întâlnesc foarte puțini sau de loc, până când ei mișună pretutindeni unde sunt români sau unguri. Motivul, e, evident, acesta: ovreul știe să-și aleagă meleagurile priincioase odiosului său *gechaeff* (sic!).

Cum trăesc aceste trei rase de oameni deosebite între ele, de care parte se găsec simpatiile lor în lupta ruso-turească de azi? E tocmai ceea ce îmi propun să vă explic.

Mai întâiu de orice, ungurii, românii și sașii se detestă reciproc; se văzu, în acest timp din urmă, în 1871, că ungurii fraternizează cu valahii — în Transilvania românii nu sunt numiți cu alt nume — dar aceasta se întâmplă pentru a face necaz sașilor, cari se gândiră să sărbătorească prostete biruințele Germaniei în războiul franco-german și apoi și pentru motivul că ura împotriva neamțului e aproape tot atât de viguroasă la românii ca și la ungurii. Această unire vremelnică între cele două elemente ale populației transilvane împotriva celui de al treilea făcu loc, după izbucnirea războiului ruso-ture, la o altă grupare a factorilor: în cele din urmă, sașii, cari n'au nici un motiv de a lua partea unuia sau altuia dintre beligeranți, au devenit dintr'odată rusofili, din pricina că dușmanii lor de moarte, ungurii, ar voi să facă astfel ca monarhia austro-ungară să intervină în favorul Turciei; urmează de aici, că sașii sunt în momentul de față, aliații românilor din Transilvania, cari nu pot face altceva decât să nutrească aceleași sentimente cari domnesc în țara-mamă și cari sunt, după cum fiecare știe, în favorul rușilor.**

Principalele organe săsești, *Kronstädter Zeitung*, *Hérmannstädter Zeitung*, *Siebenbürger Zeitung* *** etc. fac, deci toate politică rusofilă, contrar ziarelor ovrești din

** Sublinierea noastră. N. B.

*** Titlul acestor ziare e indicat în franțuzește: le *Journal de Kronstadt*, le *Journal de Hérmannstadt*, la *Gazette de Transylvanie* etc.

Viena și celor ungurești din *Buda-Pesth* (sic!) acesta este un nou motiv pentru a ataca și mai vehement încă actele ministrului Tisza: organele în chestiune desaprobară (blamară) foarte mult pedicile puse odinioară de către guvern funcționării comitetelor române din Transilvania, formate cu scopul de a strânge daruri pentru răniții români. Ele se ridică în același timp cu multă forță împotriva însinuărilor ziarelor ungurești, relative la existența unui focar de agitație *pan-românească* în Transilvania; ele neagă categoric, și fără îndoială pe drept cuvânt, că ar fi fost atățată vreodată o asemenea mișcare. În fața unei stări de lucruri ca aceasta guvernul maghiar și *obergespaene-i* (sic!), un soiu de prefecti care-l reprezintă în Transilvania, se arată neîncrezători, bănuitori, ei n'au găsit altceva mai cuminte de făcut decât să apere, cu o strășnicie aproape ridiculă întrarea defileurilor cari leagă România cu Transilvania și de a mirosi pretutindeni spionaj rusesc.

Mai adăugați la aceasta că funcționarii unguri din Transilvania, dela cea mai înaltă până la cea mai inferioară treaptă, sunt toți de o incapacitate și ignoranță rară și veți înțelege la ce abuzuri pot duce deplinele puteri primite din partea guvernului în întrebuintarea măsurilor de rigoare ce dânșii cred de cuviință. Iritarea împotriva ministrului Tisza, în satele ardeleni, e extremă. Am auzit eri vorbind pe câțiva onorabili senatori de Brașov, cari se întrețineau asupra eventualității unei apropiate călătorii a dlui Tisza prin Transilvania: „Să vină deci, și să se încredințeze prin proprii săi ochi de odioasa și intolerabila situație care ni s'a creat prin *maghiarism*!”

Buzăul, unde sosesse abia, e un fel de punct central, prin care trece cea mai mare parte a proviziilor destinate armatei rusești dela Dunăre; de dimineață până seara străzile sunt străbătute de nesfârșite convoiuri de care acoperite cu pânză și conduse de cazaci cu barba neîngrijită și cu fața bronzată de soare; mulți dintre ei poartă cămăși și flanele roșii întocmai ca garibaldiinii. Tot al 25-lea car e împodobit cu un steag mic, alb, cu nimic mai mare decât unul din acelea cu cari se joacă copiii noștri... de-a soldații. Aspectul orașului e trist. Aceasta din cauza, desigur, că vestele din urmă sosite din Bulgaria nu sunt dintre cele mai mulțumitoare. Sunt aci overi mulți, cari se ocupă cu furnizarea armatei. Toate cafenelele sunt pline de ei, nu e piață nici alt loc public în Buzău, unde să nu fi expus să te izbești de una din aceste ființe murdare și sinistre, care găsec mijlocul de a se îmbogăți pe ruina și sângele creștinilor”.

Azi, când se serbează împlinirea primei jumătăți de veac dela emanciparea statului român de sub tutela turcească, **documentul** de față poate contribui mult la cunoașterea acelor frământări naționale.

Paris la 6, VI. 1927.

N. Buta

Bibliografie

A apărut în editura „Cartea Românească: *D. Caracostea*: Un mare critic român modernist, d. Eugen Lovinescu, lei 30.

A. C. Cuza: Naționalitatea în Artă, primcipii, fapte, concluzii. Ed. III adăogită, lei 110.

Victor Anestin: Stelele, noțiuni populare de astronomie, Bibl. Minerva, lei 9.

Silvio Pellico: Ani de temniță, partea I, Bibl. Minerva, lei 9.

Actorul Ion Stănescu-Papa

(Urmare).

Atâta dragoste, atâta zel și atâta talent i-au atras și în Cluj simpatia tuturor și o popularitate neobicinuită, împărțită nu numai de publicul românesc, ci și de cel minoritar. Așa se explică cum seara aceea din Martie 1924, când s'au sărbătorit la Teatrul Național din Cluj 30 de ani de carieră actoricească a lui Stănescu-Papa, n'a fost numai cea mai fericită zi a sărbătoritului, ci și un adevărat triumf al artei. Toți cari urmăresc mișcarea culturală erau de față. S'a jucat „Păianjenul” de A. de Herz, în care Papa creiase rolul lui Iorgu Zăvoianu.

La ridicarea cortinei, toți artiștii erau strânși pe scena plină de flori. Papa, la mijloc, sta nemișcat și, cu modestie, parcă-și căuta un loc mai puțin în vază. Două din cuvântările ținute atunci și anume ale dlor Zaharia Bârsan și Alexandru Hodoș le-am găsit între hârtiile lui Papa și cum amândouă sânt scurte și pline de miez, arătându-ne mai bine de ce a fost sărbătorit Papa, le reproduc aci:

„Iubite camarade, dragă prietene,

În fața publicului, care te iubește și te stimează și înconjurat de camarazii tăi, și de toată lumea cu care de cinci ani muncești alături, teatrul nostru național îți închină astăzi această sărbătoare pentru frumoasa și cinstita ta activitate de 30 de ani pe scena românească.

Ne vezi strânși în jurul tău cu toată dragostea pe care o merită sufletul tău bun, răbdător, harnic și plin de tinerețe, de care ne-ai dat dovadă întotdeauna de când ne cunoaștem.

Ne vezi strânși în jurul tău cu tot dragul, tu, care mai mult decât toți ai îndurat vremurile grele ale începuturilor, vremuri de sacrificiu, pe cari mulți din camarazii tăi le știu doar din auzite, ai trecut senin pe drumurile inovate de pe vremuri ale teatrului românesc, ai sfidat greutatea, ai iertat prejudițiile, ai suferit de multe ori — se poate spune asta — sărăcia și credincios sufletului tău de artist, ai rămas străjer neadormit al focului sfânt care trebuia să ardă neconținut pe scena națională a artei noastre dramatice.

30 de ani de veghere, 30 de ani de credință și de suflet risipit cu folos și din belșug!

Aceasta este cea mai frumoasă coroană, cea mai curată aureolă, cea mai nobilă răsplătă, pe care vremea cea de-apururi dreaptă ți-o dă astăzi, la această sărbătoare a ta. Să fii mândru de ea! Viața ta, munca ta, mândria ta! Sânt ale tale! Să fii mândru de ele, mai mândru decât de toate coroanele, de toate darurile, de toate urările și vorbele, pe care ți le-am putea da sau spune noi, cari te sărbătorim acum.

30 de ani de teatru . . . și fără să fie numai îndeplinirea rece a unei datorii. Nu! Mult mai mult! . . . — Cine a avut norocul să aibă un suflet, în care să lumineze flacăra unui ideal ca să-i împurpureze orizonturile și să-l ispitească să meargă înainte . . . e un om pe care l-a iubit și Dumnezeu! Tu ai avut sufletul acesta! Cei ce nu-l au sânt de cele mai multe ori osândiți să îngenunche sub grindina desiluziilor și amarăciunilor și cad oboșiți la mijloc de cale.

Tu ai avut puterea să mergi înainte. Ai avut în tine acea lumină binecuvântată, pe care noi cari te știm putem spune că o ai și astăzi încă, tânără, curată și gata să infrumuseze zările, fie din fața ta, fie din fața multor suflete ostenite.

Ai rămas tânăr și tânăr vrem să te vedem ani mulți încă de muncă pe scena teatrului nostru.

Dragă Papa, am să-ți spun acum un lucru, pe care nu ți l-am spus nici odată. Ceva ce nu se poate uita. O spovedanie, care cred că nu e ne-la-locul ei în atmosfera aceasta de sărbătoare: e bine că am aceasta ocazie acum în fața lumii:

Când, acum aproape 5 ani, am primit însărcinarea să deschid, într'un timp foarte scurt, teatrul acesta național, știu bine în ce grele împrejurări, tu fără să zici o vorbă, fără să întreb nimic, fără să te gândești o clipă la ce-ar putea să fie mâine, ai fost cel dintâi care ai răspuns la chemarea mea din toată inima. Ți-ai părăsit dintr'o dată situația ta frumoasă,

ți-ai lăsat vechile rostriuri, ți-ai lăsat un trecut întreg acolo, ți-ai lăsat prietenii și familia și-ai venit să pui piatră trainică de suflet la temelie acestui teatru care trebuia să ia ființă.

Cum să-ți mulțumesc pentru asta!?

O admirabilă pornire! A fost în sufletul tău o mare putere de ideal, care fără nici o clipă de șovăire te-a îndemnat să părăsești un trecut meritos și real, ca să vii, la vârsta ta, aci să începi o viață nouă și-se credea nesigură! Ești un idealist și să fii mândru că ești așa! Doi ani și mai bine apoi, birourile de incartiruire de-aci să zicem mai bine împrejurările — te-au silit să te chinuști prin fel de fel de cămăruțe păcătoase, cum s'au chinuit și alți camarazi ai tăi și nici astăzi nu e isprăvită povestea — din care veneai înghețat să încălzești numai cu sufletul cald scena aceasta, care cere viață din viață și suflet din suflet, ca publicul să poată fi mulțumit sau încântat și a doua zi câte un prieten sau cunoscut mai apropiat să-ți poată spune, ca și când cine știe ce ți-ar spune: „Știi, c'ai jucat foarte desghețat aseară”!?

Dar tu nu te-ai plâns nici odată, nu te-am văzut nemulțumit nici odată și nici obosit și nici o umbră de părere de rău nu ți-a întunecat sufletul că ai trecut dincoace de munți.

Tot ce facem noi astăzi pentru tine, coroane, daruri, vorbe și urări nu pot schimba nimic din ceea ce ești. Nici în bine, nici în rău. Acestea sunt forme exterioare cu care vrem să te înfrumusețem. Când frumusețea o ai și o porți în tine, acestea nu însemnează mare lucru. Și tu, dragă Papa, iubitul nostru camarad, tu ești și vei rămâne în tine însu-ți, în înțelesul înalt al cuvântului, un om frumos!

Pentru asta te iubește toată lumea, te iubim noi din tot sufletul și îți urăm cu toții ani mulți și sănătate! Să trăești!”

„Iubite Maestre,

Demult n'am mai avut de îndeplinit o însărcinare atât de plăcută gândului meu ca aceea care m'a adus înastă seară pentru a lua parte, în numele Sindicatului presei române din Ardeal, la sărbătorirea celor 30 ani de activitate actoricească pe care-i îplinești.

Ai intrat de la început, iubite Maestre, în inimile tuturor celor cari te-au avut în preajma lor. Fie că te-ai înfățișat la selipirea acestor lumini amăgitoare, în atâtea reușite întrupări, dând viața simplă și firească unor norocoase ficțiuni dramatice, fie că ne-am întâlnit împreună pe alte drumuri, unde aduceai pentru fiecare atât spirit cuceritor și bonom, ai fost pentru noi toți, așa te-ai înfățișat înaintea noastră, ca un fermecător distrugător de bariere sufletesti. Pe scena aceasta, unde se distramă zilnic atâtea pachete de nervi și cad înfrânte atâtea iluzii cu aripi cutezătoare, dumneata treci ca o odihnitoare senzație de liniște și de bunătate. Aici, la doi pași de noi, se deschide o prăpastie primejdioasă, amețitoare, care desparte lumea reală a spectatorilor instalați în fotolii de lumea cealaltă a patimilor închipte. Public și teatru . . . Iată prăpastia aceasta: e rampa! Câte avânturi nu se prăbușesc în fundul ei și câte încercări de realizare nu se opresc împietrite la marginea ei. Arta dumitale, fină și ușoară ca aspect, profundă și înțelegătoare în tainele ei, trece vrăjită dincolo de hotarul convenționalului pentru a se împrăștiă până în ultimul colț din cugetul nostru. Un mare meșter al calmului te-a numit cineva. Putea tot atât de bine să-ți spună: un mare risipitor de simpatie.

Iubite Maestre,

Între dumneavastră, preoții Thaliei, și noi, gazetarii, slujitorii unei muze moderne pe care Mitologia nu putea s'o prevadă s'a statornicit demult o legătură vie, ceva ca și conștiința unui destin comun. Ne frământăm și unii și ceilalți în elanuri de-o clipă, truda noastră tremură între două veșnicii, aruncând neconținut punți îndrăznețe spre arta nemuritoare . . . și ce rămâne în urma noastră? O amintire . . . Soarta noastră se împletește astfel din aceeași risipă de ideal. De aceea, nu e numai o întâmplare că apogeul carierei dumitale de animator al cuvântului românesc a poposit aici, în Ardealul românesc,

unde ne-am găsit laolaltă pe același front de bătaie culturală. Am zis dinadins: apogeul carierei duminale căci n'o văd în clipa aceasta adumbrită de lumina obosită a amurgului, ci altfel, strălucind puternică în plin soare de amiază. Puterea duminale de muncă e mai proaspătă ca oricând, iar tallentul, cine n'o știe? nu îmbătrânește niciodată. Intr'un târziu, va veni și amurgul. . . Atunci, îți vei plimba, împăcat, privirile

duminale bune deasupra dealurilor Clujului, și te vei simți mereu, ca și acum, la dumneata acasă.

În așteptarea acelei clipe, cât mai depărtate, confrății mei din Sindicatul presei române din Ardeal îți trimit prin modesta mea mijlocire, o străngere de mână în care tresare deopotrivă și dragoste și prețuire".

(Va urma.)

N. Georgescu-Tistu

Principii de tratament balneo-climatic

(Urmare).

Proprietarii trebuie să fie pătrunși de principiul că, stațiunile balneare sunt un bun comun, dat lor spre îngrijire, la cari au dreptul să recurgă toți suferinzii deopotrivă. Și prima preocupare a lor, să fie ca prin mijloace de cură moderne, instalațiuni și hoteluri confortabile, să le facă cât mai accesibile marelui public și astfel să contribuie efectiv la reușita tratamentului.

Se impune apoi și o revizuire serioasă a indicațiilor diferitelor stațiuni balneare.

În tendința unora, de a realiza câștiguri cât mai mari, nu odată am avut de constatat, că s'au atribuit unor stațiuni, prin publicațiuni de ziare și prospecte chiar, efecte terapeutice pe cari în realitate nu le au.

E lesne de înțeles că rezultatul unor asemenea acțiuni, nu poate să fie de cât în detrimentul stațiunii.

Medicilor curanți, le revine însă rolul cel mai important în asigurarea efectului bun balneo-climatic.

Mulțumită activității asidue a Societății și Institutului de Hidrologie, avem astăzi un corp medical bine pregătit în materie de balneologie, stăpânind toate mijloacele moderne de cură, pe cari ni le pune știința la dispoziție.

Rolul său este multiplu. Arată pe de o parte factorilor în drept tot ceea ce trebuie făcut în interesul stațiunii, potrivit achizițiilor noi terapeutice. Și în această privință e dator să insiste cu toată autoritatea, pe care i-o dă știința. Exercițiul deosebit de necesar în stațiune și face triajul absolut necesar al pacienților, cari se prezintă pentru cură, dacă sunt justificabili de un tratament de spital, de sanatoriu sau balneo-climatic.

În modul acesta asigură bune rezultate și nu trezește speranțe irealizabile.

Cunoaște complexitatea mijloacelor terapeutice, pe cari le prezintă stațiunile balneo-climatice, precum și reacțiunile pe cari le produce asupra organismului și știe utiliza efectiv acești diverși factori terapeutici.

De aceea, pentru o dosare potrivită a tuturor acestor elemente medicale e dator să cunoască temeinic bolnavul, afecțiunea de care suferă, rezistența organismului și sensibilitatea individuală fiindcă numai așa poate evita accidentele ce s'ar produce și asigura maximum de beneficiu.

Și pentru că sarcina medicului balneologic să fie întrucâtva ușurată este necesar o deplină înțelegere din partea publicului căruia să adresează precum și o strânsă

colaborare cu medicii practicieni urbani sau rurali, cari trimit bolnavii pentru cură. Aceștia sunt datori să însotească bolnavii, cu toate datele necesare pentru o cunoaștere detaliată a boalei și terenului în care ne găsim.

Din aceasta prețioasă colaborare, nu pot naște decât cele mai frumoase rezultate terapeutice.

Pacienții sunt în majoritatea lor, în materie de balneologie, refractari noilor achiziții științifice. Presistă să se susțină controlului medical și caută să trateze într'un mod cu totul empiric și de multe ori desastroas.

Este încă vie în memoria noastră cazul unei venerabile doamne, care suferea de o afecțiune cardio-renală foarte avansată. În dorința de ași trata simultan ambele afecțiuni, cercetează o stațiune de altitudine, care dispunea atât de apa pentru cura de diureză cât și de băi carbo-gazoase, fără să ia însă în seamă climatul, greutatea drumului din gară până la stațiune și altitudinea, etc.

Abia ajunsă, și în graba de a profita imediat de cură, îngerează o cantitate mai mare de apă și rezultatul a fost deslănțuirea unor fenomene de colaps, extrem de grave. Întâmplător s'a putut da, și cu rezultat, ajutoare imediate, însă pacienta a trebuit să părăsească stațiunea într'o stare profund alterată.

Cazuri similare, rezultate în urma concepțiilor greșite de tratament balnear, care persistă încă la anumite persoane, întâlnim foarte adesea.

Considerăm cura termală și climatică drept medicament de acțiune puternică și de aceea trebuie să fie prescrise după anumite reguli bine stabilite științifice.

Astfel nu se va putea începe tratamentul câtă vreme organismul nu este complet adaptat noilor condiții de viață.

Prescripția dozei mărirea ei, se va face treptat, avându-se în vedere toleranța organismului și reacțiunile produse.

Ori majoritatea pacienților se fac vinovați de nerespectarea acestor reguli și plătesc uneori scump aceasta ignoranță.

În general, suntem de acord cu Veillet, că pacienților le lipsește răbdarea și perseveranța în timpul curei și voese să vadă un rezultat favorabil imediat.

Și numai după acest rezultat judecă apoi eficacitatea și valoarea tratamentului.

Câți bolnavi, nu se descurajează deja din primele zile de cură, fiindcă nu se simt deodată mai bine decât la sosirea în stațiune.

De aceea, trebuie să se știe, că acțiunea favorabilă a apei nu se resimte decât la câțva timp după cură, iar în primele zile prin acțiunea puternică ce-o exercită asupra organismului, poate din contra să producă așa zisa: *criza termală*, care se manifestă prin o agravare a simptomelor afecțiunii și o indispoziție generală de scurtă durată.

În afară de agentul principal de tratament, care este apa sau condițiile climatice, în fiecare stațiune, se găsește o serie de alți factori ajutoari tratamentului de ex. repaosul fizic și intelectual, regimul alimentar, exercițiul, etc. — de cari trebuie să se țină neapărat seama.

Ori se greșește atât de mult contra acestor principii elementare. Casinourile sunt pline de domni, cari își agită nervii la mesele de joc, iar doamnelor obosite de cura din timpul zilei, dormitează în fotolii, seară de seară, așteptându-și fiecele sau nepoatele venite pentru distracție și angajate în furiile unui „charleston" interminabil.

În general, nu se poate fixa durata unui tratament. Singur medicul este în drept s'o stabilească. În medie, este necesar de cel puțin 3—4 săptămâni. Uneori însă cura trebuie prelungită sau reluată după un timp oare care.

Odată cura terminată pacienții nu-și vor relua imediat ocupațiile lor.

Se cunosc reacțiile organismului, produse de tratamentul balneo-climatic, cu perturbațiile nutritive și ale sistemului nervos central și periferic.

De aceea pentru acest interval de tranziție spre normal este necesar o perioadă de complet repaos. Și pacienții vor face această reculegere, la domiciliul sau într'o stațiune potrivită și confortabilă.

(Va urma.)

Dr. Emil Țeposu

Bibliografie

- Transilvania, Mai—Iunie.
Viața Agricolă, 15 Iunie.
Revista Societății Tinerimea Română, an. VIII, nr. 9 și 10.
A jövő társadalma, Mai.
Răsăritul, Iunie.
Revista teologică, Mai-Iunie.
Revista Industrială, Mai
Cooperatiia, Ianuarie-Iulie.
Pagini Agrare și Sociale, 30 Iunie.
Credința, 10 Iulie.
Casa Noastră, Iunie.
Gutenberg Typograph, 16 Iulie.
Legea Românească, 15 Iulie.
Universul Literar, 17 Iulie.

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNALE

Viața sindicală a ziarștilor ardeleni

Sunt dornic de o viață sindicală a colegilor de presă în metropola Ardealului. Să avem un cămin atrăgător unde să ne întrunim dacă vrem zilnic și să schimbăm câteva vorbe asupra bucuriilor și necazurilor, aspirațiilor și datorită profesională, în recreatoare odihnă sufletească. După aspra muncă a zilei ce reconfortant ar fi căminul nostru primitiv unde o glumă ar împraștia oboselile. Am merita cu toții un loc de retragere într'un mediu profesional de plăcut umor...

Prea suntem departe unii de alții, prea străini sufletește, prea ne neglijăm sufletul și interesul profesional.

Dacă am avea un cuib cald cu siguranță că ne-ar însufleți un necurmat val de colegialitate, pornit și alimentat din inima turora. Comunicăm prea puțin, stăm la distanță, un duh de sălbătăcie ne oprește să ne apropiem. Nici un dram de sociabilitate nu ne îndrumă să corectăm absența și să umplem golul... pentru că nu facem nici un efort de schimbare. Și cât ar fi de ușor să ridicăm bariere datorită unei lipse de conștiință socială.

Imprejurările ne sunt încă destul de măstere. Luptăm cu greutate materiale în această goană a vieții. Gospodăria unui ziarist este etern deficitară.

Pe deasupra suntem angajați la întreprinderi de presă al căror spirit politic provoacă încordare, sapă raporturile noastre de bună camaraderie, și ne pun în adversități ce adesea degenerază în dușmăni deadreptul sângeroasă.

Suntem greșiți și ne complacem a sta sub tirania stărilor insuficient examinate. Nu ne dăm îndestul seama că avem datoriă ca, peste încrucișările cotidiene de sabie, să cultivăm profesionalismul comandat de simțământul de colegialitate inerent felului nostru atât de distinctiv de muncă.

Înșelat de așteptările împrinse până la ultima limită a răbdării de a se face din „Sindicatul presei” acea casă primitoare a purtătorilor condeiului, cred că e ceasul de a îndeplini necesitatea reunirii noastre regulate, pentru a promova interesul profesional. „Sindicatul presei” a fost condus pe drumul absurd al izolării, de ambiții rătăcite. Simțim profund nevoia unei vieți sindicale: în fața rătăcirii n'avam de ce să mai stăm în pasivitatea dezolantă de până aci, ci să ne decidem a ne strânge rândurile.

Horiu Trandafir.

Mor ziarele clujene. — Deunăzi apăreau în orașul nostru trei cotidiene, cari însemnau, indiferent de culoarea lor politică, slovă românească împraștiată în această oraș și în cuprinsul Ardealului, unde trăiesc fericit atâtea cotidiene minoritare, mai ales ungurești. Presa bucu-reșteană e răspândită în toată țara, dar provincia noastră reclamation și o presă locală, pentru informația adevărată și pentru instruirea în vechiul spirit al gazetelor ardelenesti dinainte de unire. În lipsa acestei prese locale mulți români căutau, cu preț mai mare, cotidienele străine, cari au fost totdeauna bogat informate asupra vieții locale. Și astfel, când se discuta „refacerea” presei românești ardeleni, la înălțimea vremii și spre cinstea tradiției

glorioase, totdeauna se argumenta necesitatea acestei refaceri și prin concurența presei streine, care rămânea încă stăpână asupra atâtor români.

Din nefericire prea puțin puteau concura ziarele noastre pe cele minoritare. Totuși era mai mult decât nimica. Astăzi Clujul a rămas iarăși cu un singur cotidian românesc, și acela modest în proporții și deci prea sărac în euorins. Este ziarul liberal „Națiunea”. Oficiosul avrescan a murit pe loc, când i-s'a luat făta subvențiilor dela gură. Prin cetitori nu s'a putut menține. De ce? Iar „Patria” de câteva luni încoace mai mult moare, decât trăiește. Într'o săptămână apare, în alta nu. Și românii cumpără iarăși ziarele minoritare, când caută o repede informație asupra unui eveniment care vine pe neașteptate, sau când doresc să afle noi manifestări ale vieții locale într'o direcție ori într'alta.

Schimbare pe toată linia. — Căderea unui guvern la noi se resimte în toate direcțiile vieții sociale și economice. Că se schimbă prefectii nu e lucru de mirare, dar în același timp cad din scaunul lor înalt și inspectori sau înalți funcționari supraveghetori ai instituțiilor culturale; își pierd situația câștigată magistrați sau alți profesioniști, cari în cariera lor fac altfel de ispravă, nu politică; mor ziare ca lovite de apoplexie, etc. Vântul de prefacere pătrunde în toate părțile. Căci o continuitate de muncă în viața noastră socială ar însemna o nenorocire națională. Să zici Doamne păzește!

Să ne mirăm atunci că directorul teatrului național din localitate, părintele teatrului românesc de artă din Ardeal, d. Zaharie Bârsan a fost adus să-și dea dimisia? O vitregă gospodărire a fondurilor de subvenție dela ministerul Artelor l-a silit, în cursul anului trecut, să-și păteze numele prin încercări de stăpânire a situației cu măsuri restrictive și de economie. Aceste măsuri i-au ridicat apoi lumina în cap, iar ministerul vinovat nu s'a simțit dator să-l apere. Dar de ce s'ar lăsa excepții dela regulă?! Lăsați să sufle vântul schimbărilor, chiar dacă el ar aduce pustiere! Țara suferă totul în tăcere.

Revoluție în Viena. — Am văzut-o și pe asta. Cu toată disciplina morală înăscută în acest popor pașnic și „sistematic”, când paharul nemulțumirilor în clasa proletarilor s'a umplut, revolta s'a produs spontan, ca un fenomen natural. Destin-derea a urmat curând, dar urmele frământărilor cari au depășit cadrele unor simple manifestații de stradă nu se vor uita prea ușor. Pentru că greva generală, declarată cu o uimitoare repeziune, a produs o tulburare în viața economică; palatul justiției a fost incendiat de revoluționiști; iar ciocnirile de stradă între social-democrații revolțate și poliția sau armata de pază a ordinii au lăsat pe lângă sute de răniți și câteva zeci de morți.

Se crede că această mișcare de stradă ar fi fost o manifestare a dorinței austriacilor de a se alipi imperiului german. Ciudat ar fi să se ia la păruială fiii aceluiaș popor pentru că dorese să-și caute o altă patrie. Îți smulgi părul și îți omori fratele ca să arești streinilor că dorești a trece cu toată averea ta într'o casă vecină,

mai puternică și pe care tu a-i putea-o face și mai puternică. Ciudat! Totuși această revoluție de scurtă durată dovedește că viața economică în republica austriacă este departe de echilibru. Iar acest lucru se știa de mai înainte. Și modalitatea ieșirii din impas nu s'a găsit încă decât tocmai prin alipirea Austriei la Germania, ceea ce ar însemna amenințarea păcii europene. Să nu mai fie alta?

Institutul universitar de studii internaționale. — O nouă instituție menită să întărească solidaritatea între popoarele pământului, va începe să funcționeze la toamnă la Geneva, unde-i sediul Societății Națiunilor. Universitatea aceasta va fi independentă de universitatea geneveză și va fi consacrată studiilor superioare de ordin juridic, politic, economic și social, în aspectul lor internațional. Prin compunerea și spiritul personalului, institutul trebuie să aibă un caracter internațional și prin natura învățământului său, un caracter științific. Activitatea Institutului are misiunea de a oferi persoanelor pregătite prin studii anterioare de drept, istorie sau economie politică, mijlocul de a aprofunda cunoștințele lor în chestiunile internaționale și de a întreprinde cercetări personale. Directorul institutului e d. Paul Mautoux, fost prof. la universitatea din Londra și director al secțiunii politice a Societății Națiunilor.

Regență. — Camera și Senatul legal constituite au fost transformate în adunare constituantă, ca să salute pe noul Rege, Mihail I și să primească jurământul regenței instituite în persoana A. S. R. Principele Nicolae, I. P. S. S. Patriarhul Miron Cristea și Prim-Presedintele Curții de Casație Ion Buzdugan. De luni începând se va începe domnia regenței. Consiliul de miniștri a mai hotărât înființarea unui subsecretariat de Stat al Regenței.

Descoperirea unui tablou de Lermontov. — Din Chiev se anunță, că a fost descoperit un tablou reprezentând un peisagiu din Caucaz și purtând semnătura poetului M. Ju. Lermontov. Se știe că poetul a urmat în tinerețe școala de belle-arte Stroganov din Moseova și că fixa cu plăcere pe pânză peisagiile ce i-se păreau mai frumoase. Până acum se cunoșteau șapte pânze de ale lui Lermontov. Cu cea descoperită recent vor fi opt.

Fascismul și funcționarii. — În Monitorul Oficial al Italiei a apărut un supliment la legea electorală, prin care se dispune, că funcționarii de stat și alți angajați politici cari primesc retribuții dela stat, nu pot fi aleși, dacă nu demisionază sau nu merg în concediu cu cel puțin trei luni înainte de ziua alegerilor. Excepție fac numai câteva categorii de funcționari superiori, cari pot fi aleși fără nici o restricțiune, cum sunt d. e. consulii și ambasadorii, profesorii universitari și ofițerii superiori. Ofițerii inferiori pot fi aleși numai în cazul când sunt decorați cu medalia pentru vitejie.

Cenzurat

Adresa abonatului:

Biblioteca Universității

Cluj

12-13
ex. of.
2 ex.

EA DE MÂINE

simpatia generală
a intelectualilor prin scrisu.
metodic pentru prosperitatea
economiei și conștiinței sociale
a românilor.

Să nu rămână casă de intelectual
fără

SOCIETATEA DE MÂINE

„SCHMOLLPASTA“

S. A. Brașov

Fabrică de Cremă de ghetă
Premiată la 30 de expoziții

Înainte de a decide plecarea în
viluegiatură la băi și stațiuni clima-
tice, cereți prospectul cu vederi de la

Băile Lipova (Banat)

BAILE LIPOVA (Banat) înzestrate
cu cele mai moderne hoteluri și
stabilimente mondiale. Izvoarele
minerale carbogazoase, fier, sulfur și
nagnezium, conțin cea mai mare
radio-activitate, vindecă cu succese
boalele cordului și ale vaselor sang-
vine, surmenaj fizic și psihic,
reumatism, neurastenii și dispepsie,
boale de femei (ginecologice), infla-
mațiuni cronice la ovar, adnexă și
mitră, emoragii, sterilitate, boalele
rinichilor și ale căilor urinare, debi-
litatea copiilor și anemia femeilor.

Stațiunea Balneo-Climatică DORNA

Prospect special pe sezonul 1927.

Prețurile băilor pe sezonul 1927: I. Băi de acid carbonic în Iunie și Septembrie a) Salon 105 lei, b) cl. I. 95 lei, redus 45 lei, c) cl. II. 70 lei, redus 35 lei. — Iulie și August a) Salon 115 lei, b) cl. II 105 lei, redus 55 lei și c) cl. II. 75 lei redus 40 lei.

II. Băi de nămol în Iunie și Septembrie 125 lei, redus 50 lei, în Iulie și August 145 lei, redus 60 lei.

O baie de nămol de picioare 45 lei, o procedură hidroterapică 70 lei, redus 25 lei, o baie simplă de curățenie 25 lei, o compresă de nămol 25 lei, un masaj parțial 45 lei, un masaj total 60 lei.

De reducere beneficiază numai funcționarii publici și ofițeri, cari vor putea dovedi că nu dispun de mijloace.

Hoteluri, locuințe și pensiuni: Stațiunea Dorna dispune de camere suficiente pentru publicul vizitator, având diferite Hoteluri ca Hotel Băilor No. 1 (în parc), Hotelul Vladimir, Hotelul Traian, Hotelul Central Comunal, Hotelul Bronstein, Hotelul Palat, Hotelul Runc, Casa Salubrității, Pensionatul Schwarz, Ebersohn etc. și un număr mare de locuințe particulare, vile pensionate etc. În anul curent a sporit numărul camerelor cu 150.

Prețurile rămân stabilite după cum urmează:

La Hotelurile de lux ș. a. Hotelul Băilor I. și Hotel Traian o cameră cu un pat pe Iunie și Septembrie 150 lei, cu balcon 170 lei pe zi, pe Iulie și August 200 lei, cu balcon 220 lei pe zi, o cameră cu 2 paturi pe Iunie și Septembrie 250 lei

cu balcon 270 lei pe zi, pe Iulie și August 300 lei, cu balcon 320 lei pe zi.

La Hoteluri cl. I-a aproximativ: Camera cu un pat pe Iunie și Septembrie 100 lei, cu balcon 120 lei pe zi, pe Iulie și August 140 lei, cu balcon 160 lei pe zi; o cameră cu 2 paturi pe Iunie și Septembrie 180 lei, cu balcon 200 lei pe zi; pe Iulie și August 200 lei, cu balcon 220 lei pe zi. Toate celelalte hoteluri și locuințe sunt mai ieftine.

Prețurile variază de altfel după situație, mobilier, sezon etc.

Prevenim pe această cale publicul vizitator, să nu angajeze locuințe resp. camere înainte de a se fi orientat mai întâi la fața locului asupra prețurilor camerelor, luând în această privință înțelegere cu biroul de informațiuni al Comisiunii balneare.

Cheltueli de întreținere nu se pot preciza, întrucât pretențiile publicului vizitator sunt diferite. Fiecare vizitor va avea însă posibilitatea de a potrivi cheltuelile de întreținere referințelor sale materiale.

Taxa de cură e fixată potrivit referințelor materiale ale fiecărui vizitator.

Sezonul de vară durează dela 1 Iunie până la 30 Septembrie al fiecărui an și se împarte în sezonul principal (Iunie, Iulie și August) și sezonul secundar (Iunie, Iulie și Septembrie).

COMISIUNEA BALNEARĂ.